

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

**на тему: «ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ РУМУНІЇ ДО
ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

Виконала:
студентка 4 курсу групи УО-42
спеціальності
292 Міжнародні економічні відносини
освітньої програми
«Міжнародні економічні відносини»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Керівник:

 Махно А.В.

д.е.н., проф. Гончаренко В.В.

Рецензент:

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА

« ____ » _____ 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Махно Анна Віталіївни

1. Тема роботи

«Економічні наслідки вступу Румунії до ЄС: досвід для України в умовах євроінтеграції»

керівник роботи: д.е.н., проф. Гончаренко В.В.

затверджені наказом по університету від 05.02.2025 року № 4001-5/313

2. Строк подання студентом роботи 28.05.2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

визначити концептуальні засади та етапи економічної інтеграції в рамках Європейського Союзу; описати теоретичні моделі та практичний досвід економічної інтеграції країн до ЄС; дослідити динаміку макроекономічних показників Румунії після вступу до ЄС: висновки для України; проаналізувати структурні зрушення в економіці Румунії під впливом євроінтеграції та потенціал адаптації в Україні; оцінити конвергенцію економічних показників Румунії з країнами ЄС: інституційний, інвестиційний та ціновий виміри.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Теоретичні засади дослідження економічної інтеграції в ЄС
2	Економічна трансформація Румунії у контексті євроінтеграції: уроки для України

5. Дата видачі завдання 01.12.2024

Студент

Махно А. В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Гончаренко В.В.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Махно А. В. Економічні наслідки вступу Румунії до ЄС: досвід для України в умовах Євроінтеграції: кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 72 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню економічних наслідків вступу Румунії до Європейського Союзу та виділенню досвіду, корисного для України в рамках євроінтеграційного процесу. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 31 рисунок, 14 таблиць, список використаних джерел з 44 найменувань.

У першому розділі роботи аналізуються основні теоретичні концепції економічної інтеграції та розвитку Європейського Союзу.

У другому розділі досліджуються макроекономічні зміни в Румунії після вступу до ЄС, зокрема трансформація галузевої структури, динаміка зайнятості та процес економічної конвергенції з країнами ЄС.

Ключові слова: європейська інтеграція, Румунія, економічні трансформації.

ABSTRACT

Makhno A. V. Economic consequences of Romania's Accession to the EU: lessons for Ukraine in the context of European integration: bachelor's qualification work [Manuscript]. Kh.: V.N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 72 p.

The bachelor's qualification thesis is devoted to the study of the economic consequences of Romania's accession to the European Union and the identification of experience relevant to Ukraine within the framework of the European integration process. The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, includes 31 figures, 14 tables, and a list of 44 references.

In the first chapter, the main theoretical concepts of economic integration and the development of the European Union are analyzed.

In the second chapter, macroeconomic changes in Romania after joining the EU are examined, including the transformation of the sectoral structure, employment dynamics, and the process of economic convergence with EU countries.

Keywords: European integration, Romania, economic transformations.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження економічної інтеграції в ЄС	9
1.1. Концептуальні засади та етапи економічної інтеграції в рамках Європейського Союзу	9
1.2. Теоретичні моделі та практичний досвід економічної інтеграції країн до ЄС	15
Висновки до першого розділу	19
Розділ 2. Економічна трансформація Румунії у контексті євроінтеграції: уроки для України.....	21
2.1. Динаміка макроекономічних показників Румунії після вступу до ЄС: висновки для України	21
2.2. Структурні зрушення в економіці Румунії під впливом євроінтеграції та потенціал адаптації в Україні	26
2.3. Конвергенція економічних показників Румунії з країнами ЄС: інституційний, інвестиційний та ціновий виміри	46
Висновки до другого розділу	52
Висновки	54
Список використаних джерел.....	57
Додатки	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних реаліях розширення ЄС стало знову актуальною темою після початку повномасштабного вторгнення РФ проти України та подання останньою заявки на членство в ЄС. Оскільки Європа знову налаштована на розширення своїх інтеграційних процесів та прийняття нових, економічно менш розвинених членів, актуальним стає аналіз трансформацій, що відбулися в економіках колишніх новачків, доєднаних до ЄС на початку поточного століття. Таким чином можна практично дослідити довгострокові переваги та недоліки членства в ЄС, доповнивши цим існуючі теоретичні підходи. На сучасному етапі Україна перебуває в активній фазі євроінтеграції, офіційно розпочавши переговори щодо вступу до Європейського Союзу. У цьому контексті надзвичайно важливим є вивчення досвіду країн, які пройшли аналогічний шлях, зокрема сусідньої Румунії, що стала членом ЄС у 2007 році. Її приклад є надзвичайно цінним, оскільки Румунія мала схожі початкові соціально-економічні та історичні умови. Зважаючи на масштабні структурні реформи, які очікують на Україну в контексті євроінтеграції, дослідження румунського досвіду є своєчасним і практично орієнтованим. Це дозволяє не лише краще зрозуміти потенційні економічні наслідки вступу до ЄС, а й розробити рекомендації щодо уникнення помилок та максимального використання переваг членства в Європейському Союзі. Таким чином, обрана тема є актуальною як у науковому, так і в прикладному аспектах, оскільки має потенціал сприяти формуванню ефективної стратегії економічної інтеграції України до ЄС.

Ступінь вивчення проблеми. Економічна інтеграція має широке наукове підґрунтя, покладене такими провідними економістами як Дж. Вайнер, Б. Баласса, Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін, які розробили теоретичні підходи до пояснення сутності економічної інтеграції та її наслідків. Серед провідних сучасних дослідників, які розвивають тематику впливу інтеграційних об'єднань на макроекономічні показники, варто відзначити П.

Кругмана, Р. Болдвіна, Б. Айченгіна та ін. Серед українських науковців економічними трансформаціями на тлі економічної інтеграції займаються О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, І. Р. Совсун, І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда та ін. Проте, незважаючи на широке вивчення теми впливу євроінтеграції на макроекономічне становище країн-членів ЄС, економічні наслідки вступу Румунії до Європейського Союзу та їх можливе значення для України досі залишаються недостатньо висвітленими, що зумовлює потребу в більш детальному аналізі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення ключових економічних наслідків вступу Румунії до Європейського Союзу та виокремлення релевантних аспектів цього досвіду для України. Для досягнення поставленої мети виокремлено такі завдання:

- визначити концептуальні засади та етапи економічної інтеграції в рамках Європейського Союзу;
- описати теоретичні моделі та практичний досвід економічної інтеграції країн до ЄС;
- дослідити динаміку макроекономічних показників Румунії після вступу до ЄС: висновки для України;
- проаналізувати структурні зрушення в економіці Румунії під впливом євроінтеграції та потенціал адаптації в Україні ;
- оцінити конвергенцію економічних показників Румунії з країнами ЄС: інституційний, інвестиційний та ціновий виміри.

Об'єктом дослідження є процес економічної інтеграції країн до Європейського Союзу

Предметом дослідження є структурні та макроекономічні трансформації в Румунії після вступу до ЄС та їх потенційна релевантність для України.

Методи дослідження. В ході роботи було використано такі загальнонаукові методи дослідження як аналіз і синтез, індукція та дедукція, метод узагальнення та абстрагування. Крім цього, теоретичний аналіз було проведено за допомогою теоретичних методів: системного та структурно-

функціонального аналізу. Для якісного збору фактичних даних було використано ряд емпіричних методів, а саме методи спостереження, опису, порівняння, а також статистичного аналізу. Також було проведено аналіз на основі спеціальних методів, зокрема для оцінки економічного вирівнювання Румунії з країнами ЄС були використані інструменти σ - та β -конвергенції, що дозволили кількісно оцінити масштаби та динаміку зближення ключових макроекономічних показників.

Інформаційну базу для дослідження становлять бази даних та статистичні звіти таких міжнародних організацій/органів як Світовий банк, EUROSTAT, UNCTAD, Statista, Міжнародна організація з міграції, Міжнародна організація праці, а також звіти та бази даних національних румунських державних органів, таких як Інститут статистики Румунії та Національний банк Румунії.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків; містить 72 сторінки тексту, 31 рисунок, 14 таблиць. Список використаних джерел містить 44 найменування, зокрема 37 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС

1.1. Концептуальні засади та етапи економічної інтеграції в рамках Європейського Союзу

Використання економічною теорією поняття «інтеграція» у звичному для нас значенні є відносно новим явищем. Стверджується, що вперше про концепцію економічної інтеграції як багатовимірне об'єднання економік через торгівлю та кооперацію заговорили у 30-х роках ХХ ст. німецькі та шведські науковці (Г. Гедікке, Г. фон Айєрн та Е. Гекшер). Примітно, що ідея пішла саме з європейського континенту, який зараз є флагманом у розвитку регіональної економічної інтеграції.

З моменту перших згадок поняття «економічна інтеграція» пройшло декілька етапів трансформацій та розглядалося через призму різноманітних теорій. Наразі в науковій сфері досі відсутній однозначний підхід до визначення цього явища [2].

Серед найважливіших стадій розвитку вчення про економічну інтеграцію можна відмітити концепцію митного союзу, розроблену вченим Дж. Вайнером у 40-х роках. Він та інші послідовники концепції не тільки означили поняття митного союзу, але й намагалися дослідити позитивні й негативні наслідки її втілення, зокрема розвинули ідеї потокостворюючого (торгівля зміщується до ефективніших виробників у межах союзу) та потоковідвертаючого (країни відмовляються від дешевших зовнішніх товарів на користь дорожчих внутрішніх) ефекту [6].

Розвивалися й інші теоретичні підходи. Наприклад, прихильники неолібералізму (1950-1960 рр.) розглядали економічну інтеграцію як вільний ринок між країнами без державного втручання; представники корпоративізму (С. Рольф та Ю. Росту в середині 60-х) відстоювали ідею інтеграції через домінуючу роль ТНК та міжнародного бізнесу; структурна

школа бачила економічну інтеграцію як структурні перебудови в економіці, які зосереджуються навколо великих корпорацій, проте все ж потребують помірного державного регулювання. Пізніше у 1970-х роках провідною стала ідея неокейнсіанства, яка вперше підкреслила важливість пошуку балансу між економічною інтеграцією та збереженням національної автономії через узгоджену синергічну політику між незалежними учасниками інтеграційного процесу. У наш час неокейнсіанство може бути використане для пояснення політики Європейського Союзу, який зберігаючи незалежність окремих членів, перебуває в постійному процесі розробки все більш об'єднаної торгової, сільськогосподарської, соціальної, міграційної, фіскальної політики [2].

Якщо взяти до уваги всі перераховані вище концепції, то можна запропонувати таке широке визначення економічної інтеграції: економічна інтеграція – це процес поступового всебічного зближення економік країн шляхом формування спільного ринку (через усунення торговельних та регуляторних бар'єрів), якому властиве узгодження механізмів саморегулювання та державного контролю з метою досягнення синергічного зростання країн-членів при збереженні певного рівня національної автономії.

Оскільки концепція економічної інтеграції зародилася та розвинулася в Європі, то природним є те, що вона прогресувала в тісному зв'язку з побудовою Європейського Союзу. Через це економічна інтеграція найчастіше розглядається через європейську призму, що дає поштовх виникненню різних теоретичних підходів до європейської економічної інтеграції (практичне виявлення -ЄС). До основних політико-соціальних концепцій належать неофункціоналізм (Е. Хаас, Л. Ліндберг) та міжурядовий підхід (С. Хоффман, Д. Пучала), які часто розглядаються як основні конкурентні теорії. Їх головна відмінність полягає в тому, що вони бачать головним рушієм інтеграції. Прихильники неофункціоналізму вважають інтеграцію результатом спонтанної політичної взаємодії, в основі якої лежать природні соціальні процеси та діяльність активних політичних груп, у той час як прибічники міжурядового підходу стверджують, що центральну роль в інтеграції

відіграють національні держави й уряди, які цілеспрямовано шукають способи знайти компроміси та подолати зіткнення національних інтересів. Дебати навколо цих підходів є характерними й для сучасних науковців, які продовжують сперечатися щодо ролі держав в європейській інтеграції, намагаючись визначити, чи національні уряди активно рухають інтеграційні процеси чи лише реактивно відповідають на природне зближення.

Щодо економічного осмислення європейської інтеграції, то тут важливою є теорія «позитивної» та «негативної» інтеграції, започаткована Я. Тінбергеном та розвинута П. Кептейном й П. Верлореном. Відповідно до цього вчення, усі зміни на шляху до економічного зближення можна умовно поділити на дві категорії: усунення наявних бар'єрів для переміщення факторів виробництва («негативна інтеграція») та створення якісно нових можливостей для їхнього руху шляхом ухвалення узгоджених законів і створення інституцій («позитивна інтеграція») [3].

Беззаперечно, найвпливовіша концепція економічної інтеграції – це та, яка була розроблена в 60-х роках угорським науковцем Беллою Балассом, який став одним із перших, хто систематизував економічну інтеграцію, запропонувавши послідовну модель її етапів. Відповідно до Баласси, є такі стадії економічної інтеграції:

– Зона вільної торгівлі (ЗВТ): це початковий крок на шляху до тіснішої співпраці, коли країни домовляються про скасування мит (не менше 90% мит щоб офіційно діяла ЗВТ) і обмежень у взаємній торгівлі. Водночас кожна з них зберігає власні правила торгівлі з рештою світу.

– Митний союз: на цьому етапі країни, окрім внутрішньої свободи торгівлі, встановлюють спільні мита щодо імпорту ззовні. Таким чином додається спільна торгова політика. Тобто працює схема «ЗВТ + спільний зовнішній тариф + єдина торговельна політика».

– Спільний ринок: країни знімають бар'єри не лише для руху товарів, а й для всіх інших факторів виробництва. Працівники можуть шукати

роботу в іншій країні, компанії – інвестувати там, де вигідніше. Тут працює ідея «МС + вільний рух капітал + вільний рух працівників».

– Економічний союз: після усунення бар'єрів та свободи руху ресурсів країни починають зближувати свої економічні політики, щоб забезпечити чесну конкуренцію, уникнути переваг чи втрат через різні регуляції. З'являються спільні стандарти, регулятори, інститути. Схематично цей етап зображається як «СП + спільна фіскальна та монетарна політики».

– Повна економічна інтеграція: країни функціонують майже як єдина економічна система. Є спільна грошова система, податкова й соціальна політика, загальні механізми реагування на економічні кризи. Найважливіше – з'являються спільні інституції, які мають наднаціональну силу.

Відповідно до сучасного бачення, додають ще так званий «нульовий етап» - преференційну торгівлю, коли учасники впроваджують пільги у торгівлі між собою без скасування мит. Окрім цього, науковці зараз виділяють етап валютного союзу, який зараховується як підпункт економічного союзу. Також зараз виділяють п'яту стадію – політичну інтеграцію, коли зближення держав виходить за межі економіки та створюються спільні інституції політичного управління, включно з елементами федералізації [3].

Іншою характерною рисою сучасного підходу до класифікації етапів економічної інтеграції є гнучкість, коли інтеграційне утворення може перебувати на проміжному етапі між двома класифікаційними елементами або інтеграція між окремими членами стає глибшою за загальне зближення.

У табл. 1.1 наводиться порівняння теоретичного підходу Б. Баласи та практичного шляху реалізації економічної інтеграції на прикладі ЄС. Важливо пам'ятати, що, коли Б. Баласа розробляв свою концепцію, він не враховував послуги, а зосереджувався лише на торгівлі товарами, оскільки у 1960-х роках європейська економіка перебувала на індустріальному етапі з малою часткою послуг у своїй структурі.

Таблиця 1.1

Порівняння етапів економічної інтеграції Баласса та історії розвитку ЄС

№	Етап за Балассою	Теоретичне наповнення	Реалізація в ЄС
1	Зона вільної торгівлі (ЗВТ)	Вільний рух товарів, скасування 90% тарифів і квот	1957 – Римський договір (створення ЄЕС), 1968 – повна ЗВТ. Нові члени починають з угод про ЗВТ перед вступом до ЄС. Наприклад, Румунія підписала ЗВТ у 1993 р.
2	Митний союз	ЗВТ + єдиний зовнішній тариф + спільна торгова політика	1968 – створення митного союзу. Туреччина має МС з ЄС (з 1995), але не формує торгову політику, лише виконує її
3	Спільний ринок	Митний союз + вільний рух капіталу та трудових ресурсів	1986 – Єдиний Європейський акт - юридично закріпив мету створення єдиного ринку. 1993 – створення Єдиного європейського ринку (Single Market).
4	Економічний союз	Спільний ринок + узгодження фіскальної та монетарної політики	Узгоджена фіскальна політика (наприклад, критерії: 3% дефіциту, 60% боргу від ВВП); єдина валюта в євросоні - євро
5	Повна економічна інтеграція (ТЕІ)	Економічний союз + єдина фіскальна і монетарна політика + спільні наднаціональні інститути	Наднаціональні органи: Єврокомісія, Суд ЄС, Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, Європейський Парламент.

Джерело: складено автором за матеріалами [3; 20]

Європейський Союз на сьогодні перебуває між четвертим і п'ятим рівнями інтеграції за Балассою, оскільки має наднаціональні органи, проте не досяг повністю гармонізованої фіскальної та монетарної (євросона не включає всіх членів) політики. Через це було запропоновано термін «Економічний та монетарний союз (Economic and Monetary Union - EMU)», який унікально використовується щодо ЄС. Окрім цього, ЄС усунув митний контроль між країнами-членами, незважаючи на те що Баласса не передбачав такої глибини інтеграції, оскільки вважав повне скасування митного контролю малореалістичним. Саме тому сучасна модель ЄС, відома як Єдиний європейський ринок (European single market - ESM), виходить за межі його теорії та являє собою унікальну форму економічної інтеграції.

Подальший розвиток Європейської інтеграції розглядається в сучасній науці в контексті 3-ох основних моделей/шкіл, запропонованих та розвинених трьома різними акторами ЄС – Великою Британією (до Brexit), Францією та Німеччиною. Ці підходи відрізняються здебільшого своїми поглядами на подальше поглиблення інтеграції та розширення на схід.

Британська модель розвитку ЄС, відома як «Гнучка Європа», передбачає пріоритет розширення Євросоюзу над його поглибленням. Вона відкидає ідею федералізації, тобто створення ще більшої кількості наднаціональних інституцій, виступаючи за функціональну співпрацю лише в тих сферах, де країни мають спільні інтереси і де наддержавний рівень взаємодії є найбільш ефективним. Ця модель проти обов'язкової участі всіх держав-членів у всіх ініціативах ЄС та надає перевагу добровільності. Окрім Британії, таку ідею підтримували, наприклад, Данія та країни Бенілюксу, проте після виходу Великої Британії з ЄС та різкого падіння її впливу на політику союзу модель втратила актуальність.

Французька ідея розвитку ЄС під назвою «Європа концентричних кіл» наполягає саме на поглибленні інтеграції проте у формі трьох кіл співпраці: внутрішнє коло – країни з найтіснішим співробітництвом, середнє – усі члени ЄС, зовнішнє – асоційовані держави. Модель пропонує не єдине а змінне (гнучке) ядро, яке варіюється залежно від напрямку кооперації. Примітно, що цьому французькому підходу передувала інша концепція – «Європейської конфедерації», яка при детальному вивченні схожа на сучасний підхід: «конфедерація» також мала би включати в себе кілька різних груп країн, об'єднаних за географічним принципом, з неоднаковим рівнем співпраці. Іншими словами, Франція вбачає силу ЄС в тіснішій взаємодії багатих країн, віддаючи дещо периферійну роль Східній Європі.

Останній підхід, якому симпатизує Німеччина, це так зване «Ядро Європи», намагається просувати поглиблення заради розширення, тобто взаємозв'язок та взаємозалежність цих процесів. Оскільки Німеччині властиве прагнення до об'єднання Європи, частково навіть гегемонії, то вона адвокує за

федералістичний розвиток з чіткими наддержавними структурами та концентрацією всього Союзу навколо тандему Німеччина-Франція [1].

1.2. Теоретичні моделі та практичний досвід економічної інтеграції країн до ЄС

При створенні нового інтеграційного об'єднання або при приєднанні до вже існуючого країни очікують отримати економічні, соціальні та політичні вигоди від нової співпраці. У підпункті 1.1. було наведено основні теоретичні підходи до пояснення природи виникнення інтеграції та її рушіїв. Надалі буде детальніше пояснено, як різні теорії та їх розробники оцінюють потенційні наслідки економічної інтеграції між країнами. Наприклад, багато науковців обґрунтовують переваги від економічної інтеграції вигодами вільної безбар'єрної торгівлі, яка за усталеним переконанням, приносить зростання у довгостроковій перспективі. Проте серед науковців, зокрема в роботі А. Філіпенка [7], висловлюються сумніви щодо того, чи ефективна вільна торгівля, запроваджена серед обмеженого кола учасників, якщо на глобальному рівні лишаються протекціоністські практики. У таблиці 1.2 наведено коротке подання основних теоретичних засад визначення наслідків економічної інтеграції [6; 8].

Що стосується інтеграції до Європейського Союзу, то багато практичних наслідків проявляються ще до аналізу довгострокового економічного ефекту. Зокрема, такі ключові трансформації відбуваються одразу або невдовзі після вступу країни до ЄС:

– Спрощується доступ до ринку праці та всі громадяни країн-членів ЄС можуть працювати в межах союзу без додаткових дозволів на рівних умовах з місцевими жителями (вільний рух робочої сили); це може справити як позитивний, так і негативний вплив (наднормовий приплив мігрантів або, навпаки, посилена еміграція);

Таблиця 1.2.

Очікувані наслідки економічної інтеграції в контексті провідних теорій

Назва теоретичного підходу, ідеї	Очікувані наслідки від економічної інтеграції
Теорія митного союзу - Дж. Вайнер, Р. Ліпсей, Дж. Мід, Ф. Герес	Ефект створення торгівлі (потокостворюючий): добробут зростає завдяки переходу на більш дешевий імпорт з середини митного союзу та загальне збільшення потоків; Ефект відхилення торгівлі (потоквідвертаючий): потенційно країни зазнають втрат від заміни ефективнішого імпорту з-поза меж союзу на менш ефективний з країни-члена; Виробничий ефект: країна спеціалізується на виробництві, в якому має переваги, а неефективні виробництва зникають, що може спричинити структурне безробіття; Споживчий ефект: споживачі мають вигоди завдяки зниженню цін і більшому асортименту товарів та послуг.
Класична теорія абсолютних переваг - А. Сміт	Вільна торгівля підвищує загальне економічне благополуччя, оскільки країни зосереджуються на тих галузях, де вони мають абсолютну перевагу порівняно з іншими.
Неокласична теорія (теорія порівняльних переваг) - Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін	Вільна торгівля та мінімізація ролі держави дозволяє реалізувати принцип порівняльних переваг, що веде до ефективного розподілу ресурсів і зростання добробуту.
Теорія етапної інтеграції - Б. Баласса	Окрім вільної торгівлі, інші форми інтеграції не завжди призводять до зростання достатку, однак започаткування ЄС мало суттєвий ефект створення торгівлі (потокостворюючий), що позитивно вплинуло на добробут.
Теорія домінуючих неекономічних чинників - Л. Кохане, П. Робсон	Участь у процесах економічної інтеграції зміцнює позиції країни на міжнародній арені та позитивно впливає на сприйняття її іміджу у світі
Секторна концентрація інтеграції - С. Хаймер, Р. Барнет	Процеси інтеграції відбуваються неоднорідно, охоплюючи переважно окремі сектори економіки, що потенційно спричиняє виникнення структурних дисбалансів.
Економічна інтеграційна модель - Шнирков О. І.	Скасування внутрішніх митних тарифів дає ефект відкритості, спричиняючи зростання економіки та добробуту.
Вплив на конкуренцію	Лібералізація ринків призводить до підвищення конкуренції та, як наслідок, економічної ефективності.
Масштабування	Об'єднання економік призводить до полегшення у створенні ефекту масштабу.
Конвергенція	Економічні показники вирівнюються між інтегрованих країн.
Зменшення відставання в технологіях	Інтегровані країни, особливо бідніші, мають приріст ВВП завдяки доступу до передових технологій об'єднання.
Кооперація	Ефективна кооперація може призвести до зростання в умовах відсутності технічних бар'єрів.
Ефект структурних змін	Економічна інтеграція сприяє трансформації економічної структури, відкриваючи нові можливості, але може спричинити труднощі через потребу адаптації.

Джерело: складено автором за матеріалами [6; 8]

- На момент вступу країна вже досягає високо рівня гармонізації законодавства з дійсними членами ЄС, що сприяє спрощеній торгівлі товарами й послугами без фіскальних, регуляторних та монетарних бар'єрів; окрім цього, прибирається митний контроль товарів (вільний рух товарів та послуг);
- високий рівень гармонізації також може спричинити ефект зростання цін та послаблення конкурентноспроможності місцевих компаній через підвищення витрат;
- Зменшуються обмеження на фінансові операції різного типу (наприклад, полегшується процедура міжнародних переказів), тому реалізується принцип вільного руху капіталу;
- Громадяни країни-члена ЄС починають отримувати соціальні переваги від членства в інтеграційному об'єднанні (наприклад, студенти з нової країни-члена отримують право на навчання в університетах ЄС за тією ж ціною, що і громадяни старих членів);
- Країна-вступник отримує доступ до програм інвестування ЄС, його структурних фондів, зокрема країна включається до політики згуртованості та отримує грантові гроші на розвиток інфраструктури; найчастіше нові члени ЄС – це економічно слабкі країни, які як раз і стають основними бенефіціарами фондкових коштів [18].

Переваги від вступу до ЄС підсумовані на рис. 1.2.

За час 21 століття Європейський Союз пережив 3 хвилі розширення: у 2004 році (доєдналися 10 нових членів переважно зі Східної Європи), у 2007 році (вступили Румунія та Болгарія) та в 2013 році (додалася Хорватія). Саме тому наразі вже є достатньо сучасного статистичного та аналітичного матеріалу, щоб проаналізувати наслідки вступу держави до ЄС з точки зору практичного досвіду.

Рис. 1.2 Очікувані переваги від вступу до ЄС. Джерело: складено автором за матеріалами [5]

Дослідження проведені в Університеті Бокконі в 2024 році показали, що приблизно 75 млн людей в країнах-вступниках 2004 року відчували економічні переваги від вступу їх країн до ЄС. Зокрема, для тих десяти країн, що приєдналися до Європейського Союзу у 2004 році (Кіпр, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина та Словенія), рівень ВВП на душу населення у 2019 році був на 32% вищим, ніж у 2004 році, що свідчить про позитивний вплив членства в ЄС на економічне зростання [26].

Проте хорватський досвід показує, що вступ до ЄС не гарантує швидкого економічного злету: за оцінкою Центру східних досліджень імені Марека Карпія, за 10 років членства країна продемонструвала лише помірне зростання, не реалізувавши весь потенціал. ВВП країни мав стабільний щорічний приріст у 2-5%; ВВП на душу населення зріс з 61% до 73% від середнього по ЄС; підвищився приплив прямих іноземних інвестицій. Крім того, за підтримки ЄС Хорватія реалізувала масштабні енергопроекти, що посилять її роль у регіональній енергетичній безпеці. Проте вільний рух працівників по ЄС став чи не найвагомим викликом для Хорватії: її населення знизилося на,

приблизно, 10% не в останню чергу через еміграцію. Також є труднощі з подоланням внутрішніх проблем. Передусім занепокоєння викликає корупція та неефективне державне регулювання й правова система. Також Хорватія стикається з нерівномірним регіональним розвитком, залежністю від туризму, слабкою індустріалізацією, негативним торговельним балансом та низьким рівнем засвоєння фондів коштів ЄС [41]. Все це свідчить про те, що необхідно розважливо користуватися можливостями, які надає Європейський Союз, брати особисту відповідальність за покращення добробуту в країні без надмірних сподівань на зовнішні інституції.

Висновки до першого розділу

1. Економічна інтеграція є багатовимірним і складним процесом, що найчастіше розглядається через призму європейського інтеграційного досвіду та залишається предметом наукових дискусій щодо своєї сутності. На основі різних теоретичних підходів до визначення економічної інтеграції можна сказати, що це поступове об'єднання економік країн шляхом усунення торговельних і регуляторних обмежень, що супроводжується гармонізацією механізмів саморегуляції та державного управління для досягнення спільного економічного зростання при збереженні певної національної самостійності. Найпоширеніша класифікація етапів економічної інтеграції ґрунтується на напрацюваннях Б. Баласси та включає в себе зону вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз та повну економічну й політичну інтеграцію. Європейський Союз виходить за межі цієї класифікації, маючи назву «економічний та монетарний союз», подальший розвиток якого розглядається у контексті підходів трьох основних інтеграційних шкіл — німецької, французької та британської.

2. Відповідно до теорій економічної інтеграції, вона сприяє підвищенню добробуту країн-учасниць через зростання вільної торгівлі, конкуренції, ефект масштабування та технологічну конвергенцію. Водночас інтеграція

супроводжується викликами: структурними дисбалансами, безробіттям у чутливих секторах та потребою в адаптації. Її вплив охоплює й політичну сферу, посилюючи міжнародні позиції країн і формуючи їхній імідж. Участь в Європейському Союзі забезпечує переваги, пов'язані з чотирма свободами: руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Практика нових членів ЄС свідчить, що членство створює передумови для зростання, однак внутрішні труднощі та недостатня підготовка до змін можуть його стримувати.

РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РУМУНІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

2.1. Динаміка макроекономічних показників Румунії після вступу до ЄС: висновки для України

Оцінка економічних наслідків вступу Румунії до Європейського Союзу потребує насамперед аналізу динаміки основних макроекономічних показників. Вони відображають ключові тенденції розвитку національної економіки, зокрема зміни у зростанні ВВП, рівні інфляції та борговому навантаженні, що дозволяє комплексно оцінити вплив євроінтеграції на економічну стабільність країни.

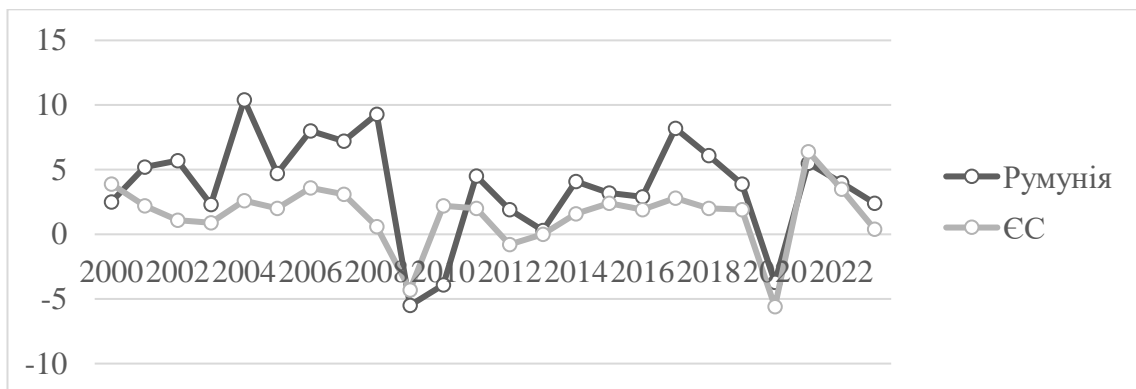

Рис. 2.1. Зростання реального ВВП Румунії та ЄС (в цінах 2015 р.) протягом 2000-2023 років, %. Джерело: [42]

Одним із ключових індикаторів економічного розвитку є валовий внутрішній продукт (ВВП), який демонструє загальний рівень економічної активності країни. Після вступу до ЄС реальний ВВП Румунії стабільно демонструє темпи зростання, що перевищують середньоєвропейські показники. Винятками стали 2009, 2010 та 2020 роки, коли через глобальні фінансово-економічні кризи було зафіксовано спад (рис. 2.1).

Зокрема, на рис. 2.2 можна побачити, що після скорочення економіки наприкінці 2010-х на докризовий рівень Румунія вийшла лише у 2014 році, так

само як і весь Європейський Союз. Проте про посилення здатності Румунії реагувати на шоківі стани свідчить те, що якщо під час глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 років її ВВП скоротився більш суттєво, ніж середній показник по ЄС, то у 2020 році, навпаки, темпи падіння були менш вираженими, що свідчить про зміцнення румунської економіки.

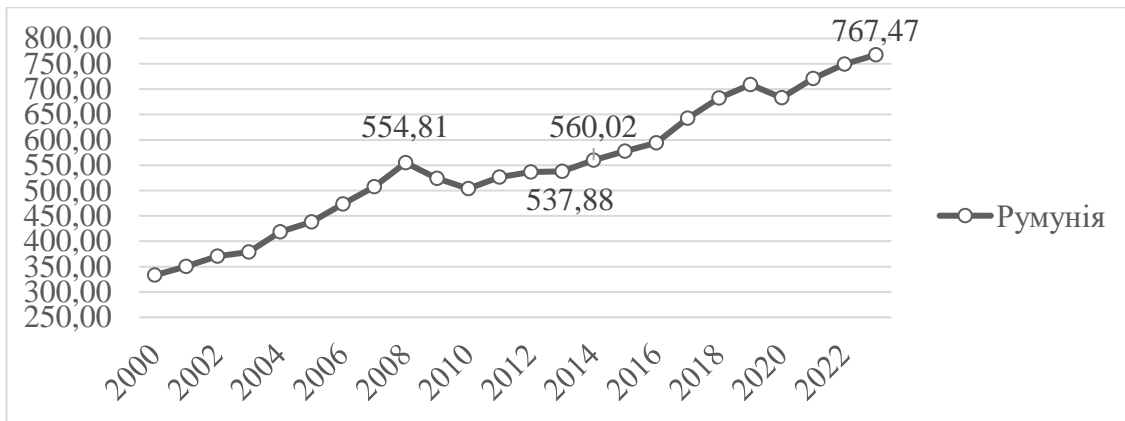

Рис. 2.2 Реальний ВВП Румунії за ПКС (постійні міжнародні долари 2021 р.).

Джерело: [42]

За час членства Румунії у Європейському Союзі номінальний ВВП зріс з 174,59 до 350,78 млрд дол. США (або з 794,9 до 1201,9 млрд румунських леїв).

Найкращим показником для оцінки зміни добробуту населення є валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення за паритетом купівельної спроможності у постійних цінах, оскільки він дозволяє усунути вплив інфляції та валютних коливань.

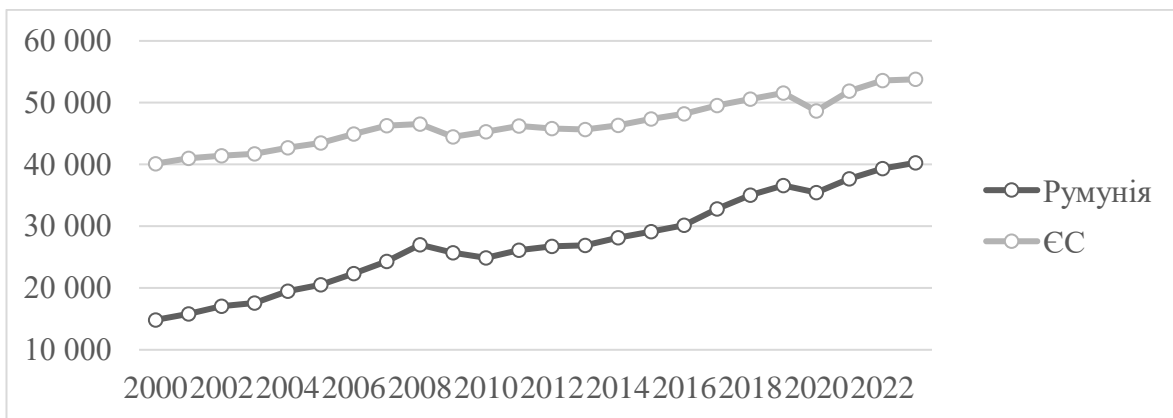

Рис. 2.3. Реальний ВВП Румунії на д.н. за ПКС (постійні міжнародні долари 2021 р.). Джерело: [42]

На рис. 2.3 наочно відображено значне зростання добробуту населення Румунії з початку XXI століття. Зокрема, показник реального ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності зріс більш ніж у 2,7 рази. Крім того, спостерігається суттєве скорочення розриву між цим показником для Румунії та середнім рівнем по ЄС. Номінальний ВВП на душу населення за аналогічний час виріс з 8360 до 18404 дол. США.

Таким чином аналіз макроекономічних показників свідчить, що за роки у Європейському Союзі реальний обсяг економіки Румунії збільшився у понад 1,5 рази, а з початку євроінтеграційного шляху у 1993 році (підписання Угоди про асоціацію) економіка збільшилася у цілих 2,5 рази, спонукаючи при цьому покращення добробуту населення.

Іншим важливим показником, який є ключовим індикатором макрофінансової стійкості національної економіки є державний борг та характер його змін.

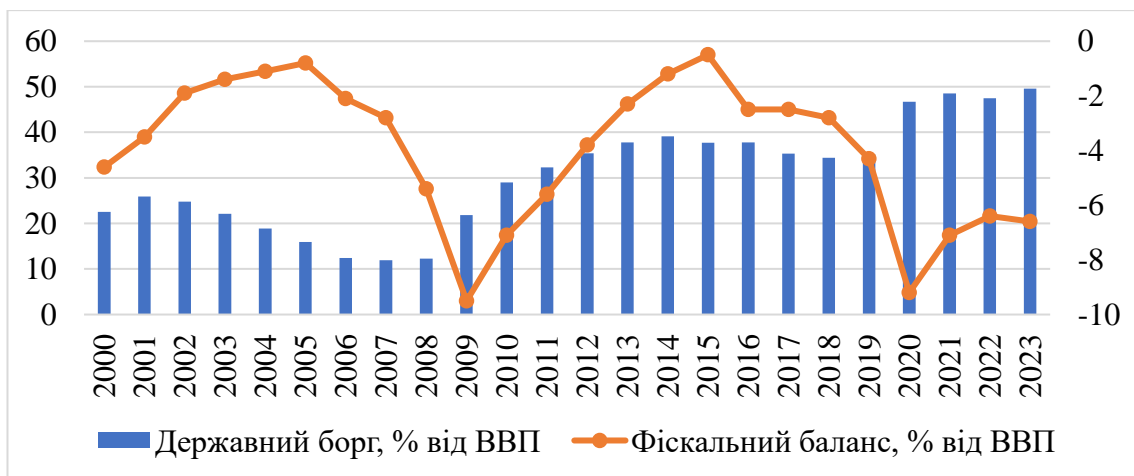

Рис. 2.4. Співвідношення державного боргу до ВВП, % . Джерело: складено автором за матеріалами [16; 21]

Рис. 2.4 демонструє співвідношення румунського державного боргу до валового внутрішнього продукту, графік якого цілком відповідає макроекономічним тенденціям, описаним вище при аналізі ВВП. Тобто в роки стрімкого економічного зростання на тлі євроінтеграції співвідношення держборгу до ВВП знижувалося, проте після глобальної кризи 2008 року відсоткові показники боргу різко зросли, що збіглося зі сповільненням

економічної активності. Тимчасове послаблення боргового навантаження відбулося лише після 2014 року — року відновлення реального ВВП до докризового рівня. Наступний стрибок боргу припав на кризу COVID-19. Важливо зазначити, що Румунії варто остерігатися такого швидкого росту відношення державного боргу до ВВП, оскільки члени ЄС зобов'язані тримати цей показник на рівні, що менший або дорівнює 60% [13]. Також з рис. 2.4 можна помітити, що в період між кризами Румунії вдавалося тримати дефіцит бюджету на рівні, меншому за 3%, як того вимагає Маастрихтський договір [13], проте в турбулентні роки цей показник зростав до більше 9% дефіциту.

Однією з переваг членства в ЄС є більша стабільність курсу національної валюти щодо євро, що зумовлено економічною інтеграцією та спеціальною фінансовою політикою Європейського Союзу. Це дає можливість урядам країн-членів залучати іноземний борг у євро без значних валютних ризиків. Саме тому на рис. 2.5-6 видно, що 36,6% державного боргу Румунії номіновані у євро, а основним інструментом зовнішніх запозичень є єврооблігації.

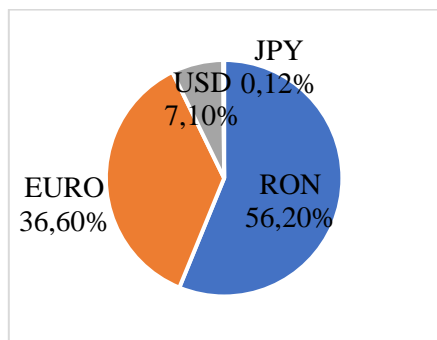

Рис. 2.5. Валютний склад державного боргу Румунії. Джерело [39]

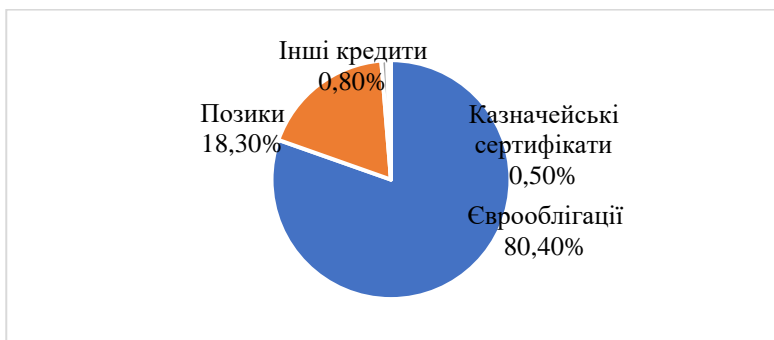

Рис. 2.6. Джерела фінансування зовнішньої частини державного боргу Румунії. Джерело [39]

Для повнішого аналізу економічної стабільності Румунії за час членства в ЄС доцільним є також розгляд інфляційних змін (рис. 2.7).

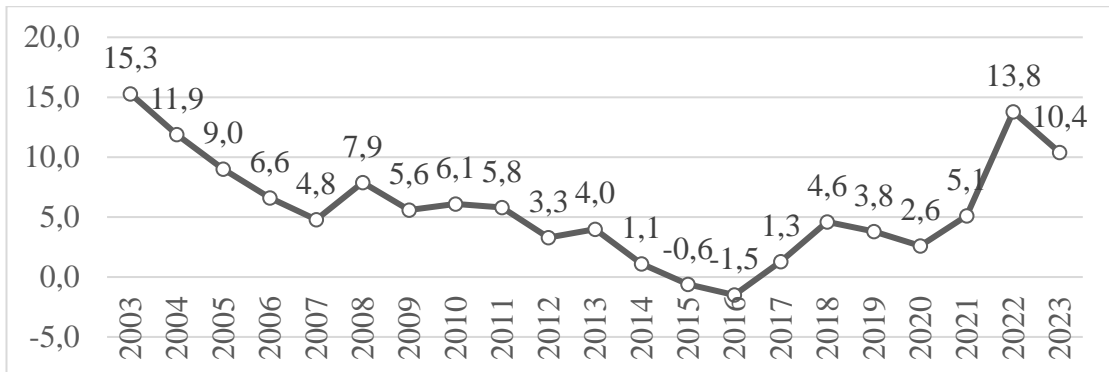

Рис. 2.7. Рівень інфляції в Румунії протягом років. Джерело [42]

У 1990-х та на початку 2000-х років через перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки Румунія переживала період високої інфляції, яка досягла свого піку у 1993 році, сягнувши позначки 255,2%. У подальший період внаслідок ефективних реформ спостерігалось поступове зниження інфляції, яка склала 4,8% у 2007 році – в році, коли Румунія вступила в ЄС. В середині 2010-х Румунія пережила дефляцію, що, найвірогідніше, було пов'язано з повільним відновленням попиту після глобальної фінансової кризи та певними фіскальними рішеннями (у 2015-2016 роках в Румунії було знижено загальну ставку ПДВ та ПДВ на деякі споживчі товари [36;37]). Відтоді інфляція перебувала на помірному рівні, різко підскочивши у 2022 через економічні наслідки російського вторгнення в Україну.

Після огляду динаміки основних макроекономічних показників Румунії можна виділити деякі уроки, на які Україні доцільно звернути увагу:

1. Економічні переваги членства в ЄС починаються ще на етапі переговорів про вступу та активного впровадження європейських стандартів, тому Україна напряму зацікавлена в ефективності євроінтеграційних реформ.

2. Україні як зараз так і в майбутньому варто зосередитися на зміцненні бюджетної дисципліни, особливо під час післявоєнного економічного зростання, щоб мати фіскальний простір у кризові періоди. Особливо це актуально для нашої країни через великий державний борг, спричинений російським вторгненням.

3. Підвищення ефективності валютної політики та стабілізація курсу гривні та євро дозволить Україні вигідніше залучати євровий капітал.

4. Україні варто продовжувати укріплювати інституції, зокрема НБУ, з метою забезпечення контролю інфляції. Також корисно вивчити фіскальні заходи Румунії, які впливали на явище дефляції у 2010-х роках.

2.2. Структурні зрушення в економіці Румунії під впливом євроінтеграції та потенціал адаптації в Україні

Всебічна економічна інтеграція до Європейського Союзу та доєднання до Єдиного Ринку спричиняють економічні зміни в структурі суспільного виробництва та змушують країну шукати своє нове місце у регіональних ланцюгах доданої вартості. Це може бути як додаткова можливість для нового члена розширити свою економічну діяльність на великий ринок з приблизно 450 мільйонами споживачів та залучити західноєвропейський капітал, так і виклик, оскільки перебудова економічної діяльності може призвести до занепаду раніше провідних галузей та болісних змін на ринку праці.

Одним з найвпливовіших інструментів, якими ЄС та його країни-члени здатні змінювати економічний устрій країни-новачка, є прямі іноземні інвестиції. Саме вони часто визначають, які галузі економіки вступника стануть провідними та найвдаліше інтегруються в Єдиний ринок.

У випадку Румунії спостерігалася чітка тенденція до значного збільшення припливу ІІІ в економіку країни ще до офіційного вступу до союзу. Зокрема, за даними Світового Банку, у 1996 році Румунія отримала інвестицій на 263 млн дол. США, а в наступному році ця цифра сягнула 1,22 млрд дол. США, що було першим помітним стрибком у заходженні іноземного капіталу [42].

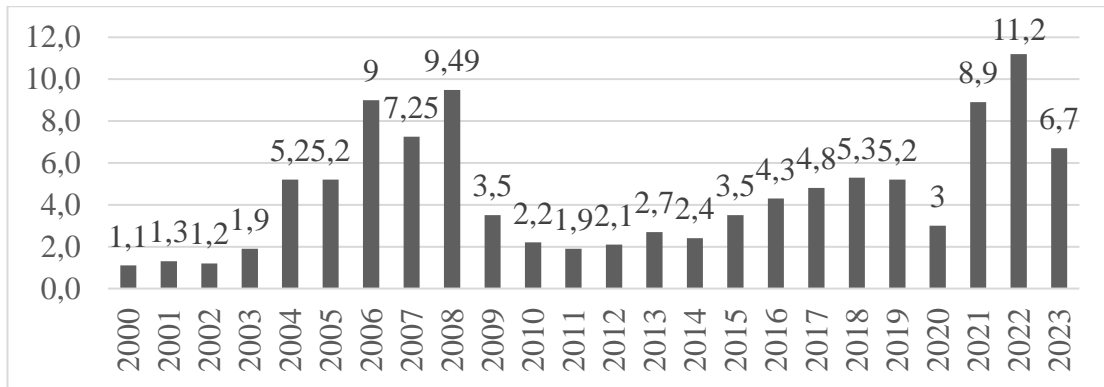

Рис. 2.8 Прямі іноземні інвестиції в Румунію, млрд євро. Джерело: [21]

Зростання привабливості Румунії для іноземних інвесторів було не в останню чергу пов'язано з прискореною інтеграцією до ЄС, що розпочалася з підписання угоди про асоціацію в 1993 р. та офіційного подання заявки на членство у 1995 р [9]. На рис. 2.8. чітко видно, що одними з найбагатшими на інвестиції роками були саме 2006-2008 рр. – період навколо остаточного вступу Румунії в ЄС.

На рис. 2.9., який показує джерела зростання реального ВВП Румунії, помітно, що а період до офіційного вступу країни в ЄС у 2000–2008 роках приріст економіки забезпечувався здебільшого ефективним використанням ресурсів, що було пов'язано з переходом Румунії до ринкової економіки та проведенням структурних реформ під час переговорів про вступ до ЄС [9].

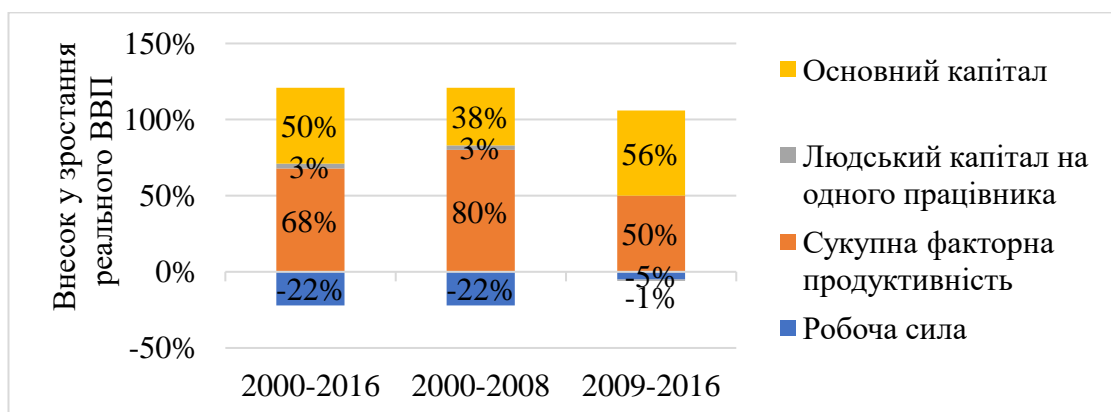

Рис. 2.9. Джерело зростання реального ВВП у Румунії, %. Джерело: [15]

Проте вже у 2009 – 2016 рр. розвиток економічного потенціалу відбувався завдяки основному капіталу, який Румунія встигла накопичити за такий

короткий термін не в останню чергу завдяки прямим іноземним інвестиціям та підтримці зі сторони фондів ЄС.

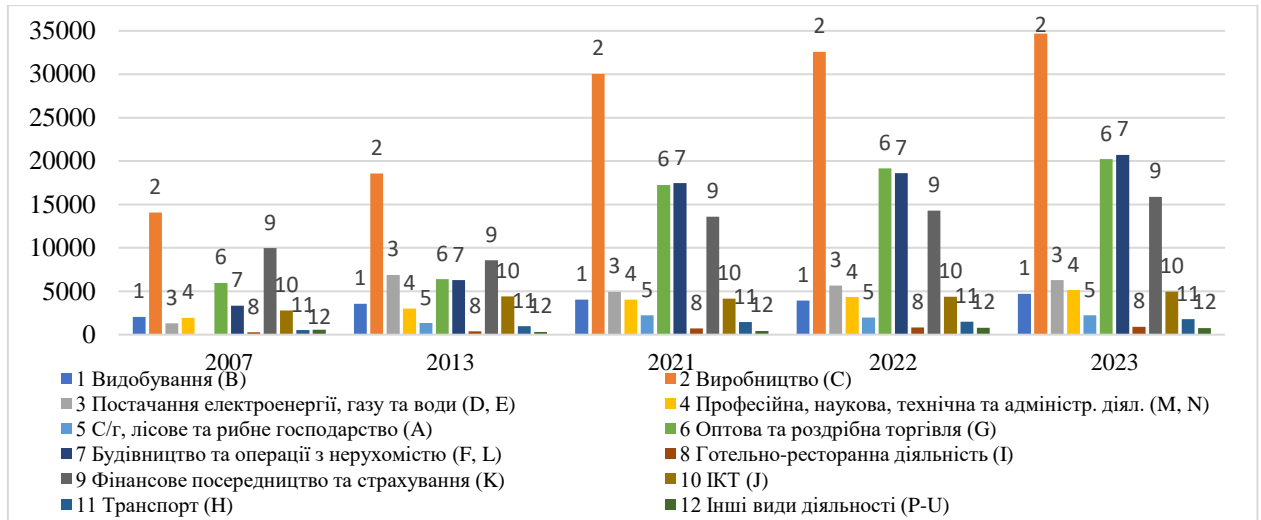

Рис. 2.10. Обсяг накопичених ПІІ в економіці Румунії станом на кінець кожного року за основними галузями промисловості відповідно до класифікації NACE Rev.2. Джерело: [23;24]

На рис. 2.10 міститься інформація про такий фінансовий показник, як обсяг накопичення ПІІ. Він вказує на вартість усіх прямих інвестицій, що належать іноземним інвесторам у країні на певний момент часу, включаючи весь наявний акціонерний капітал в іноземній власності, реінвестований прибуток та внутрішньофірмовий борг [25]. На рис. 2.10 подані галузі економіки Румунії, які накопичили найбільше інвестицій з-за кордону у вибрані для розгляду роки.

Одразу видно, що притік капіталу, в першу чергу, сприяв індустріалізації країни та розвитку вторинного сектору економіки, а саме виробництва та будівництва. У 2023 році сумарно галузі виробництва мали в собі 34,68 млрд євро ПІІ, а компанії, що спеціалізуються на будівництві та операціях з нерухомістю утримували 20,7 млрд євро ПІІ. Первинний сектор, як-от: сільське господарство та видобувна промисловість – отримали менше находжень, проте все ж мали по 2,23 та 4,7 млрд євро ПІІ станом на 2023 рік. Певний поштовх до розвитку отримав і третинний сектор економіки – послуги, тобто всі категорії позначені на рисунку буквами G – U (відповідно до

англійської абетки). Найбільше ПІІ залучила оптова та роздрібна торгівля, фінансове посередництво та страхування й інформаційно-комунікаційні технології. Окрім цього, у 2023 році сфера професійних, наукових, технічних та адміністративних послуг утримувала більше 5 млрд ПІІ. Про велику кількість іноземних інвестицій у сфері послуг свідчать й інші дані: наприклад, у 2023 році 65,5% банківських активів Румунії контролювали банки, що мають іноземних власників [34]; так само 64% компаній з галузі ІКТ належали нерезидентам Румунії [28]; а у сфері торгівлі домінують великі європейські мережі [43].

Розподіл іноземних інвестицій – це один з ключових факторів, які обумовили таку секторальну структуру румунської економіки, яку можна побачити на рис. 2.11.

На початку 90-х, коли Румунія вийшла з радянського блоку, структура економіки була такою: частка сільського господарства перевищувала 20%, промисловість займала понад 40%, а послуги — менше 30%. З того часу відбулися суттєві зміни. Можна відзначити, що частка первинного сектору знизилася до 3,9% у 2023 році. Частка вторинного сектору, тобто промисловості та будівництва, тримається на рівні приблизно до 30%, проте також має схильність до повільного падіння.

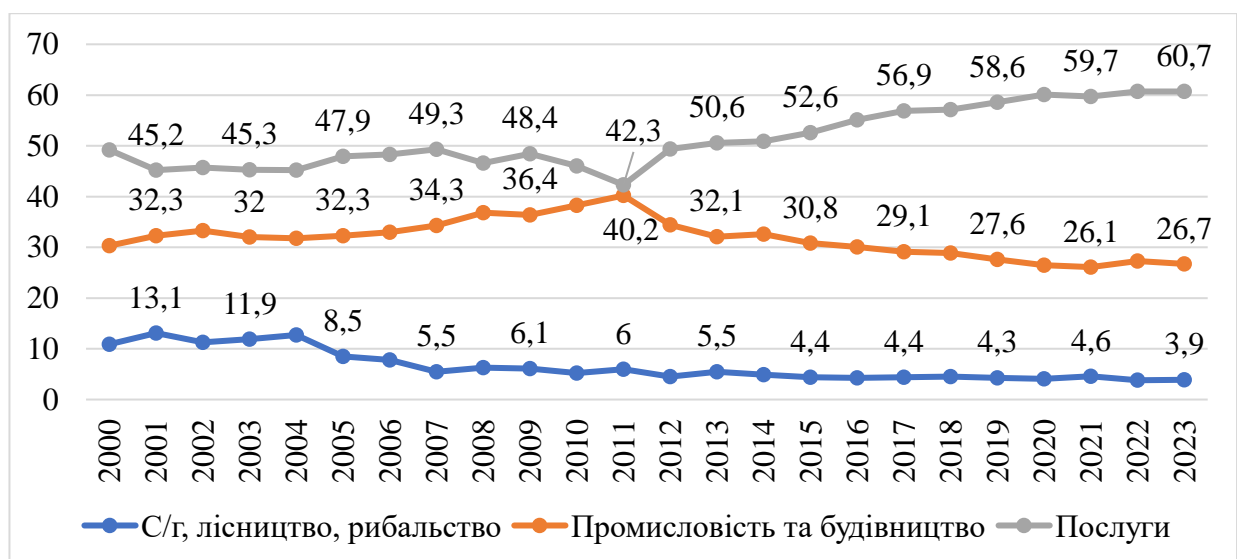

Рис. 2.11 Додана вартість, створена в трьох секторах економіки (% від ВВП).

Джерело: [42]

Все свідчить про те, що матеріальне виробництво в Румунії продовжує відігравати значну роль та навіть розширюється (див. табл. 2.1), проте ріст сфери послуг все ж переважає (збільшилася з $\approx 42\%$ у 2011 р. до $\approx 60\%$ у 2023 р.). Такий розвиток подій пояснюється глобальним рухом до постіндустріальної економіки, яка визначається як така, що базується на сфері послуг на протипагу матеріальному виробництву [33].

Оскільки найбільше інвестицій з 2008 року отримала саме сфера виробництва Румунії (рис. 2.10), то доцільно розглянути, які саме галузі промисловості зазнали поштовху завдяки євроінтеграції, що й зроблено на рис. 2.12.

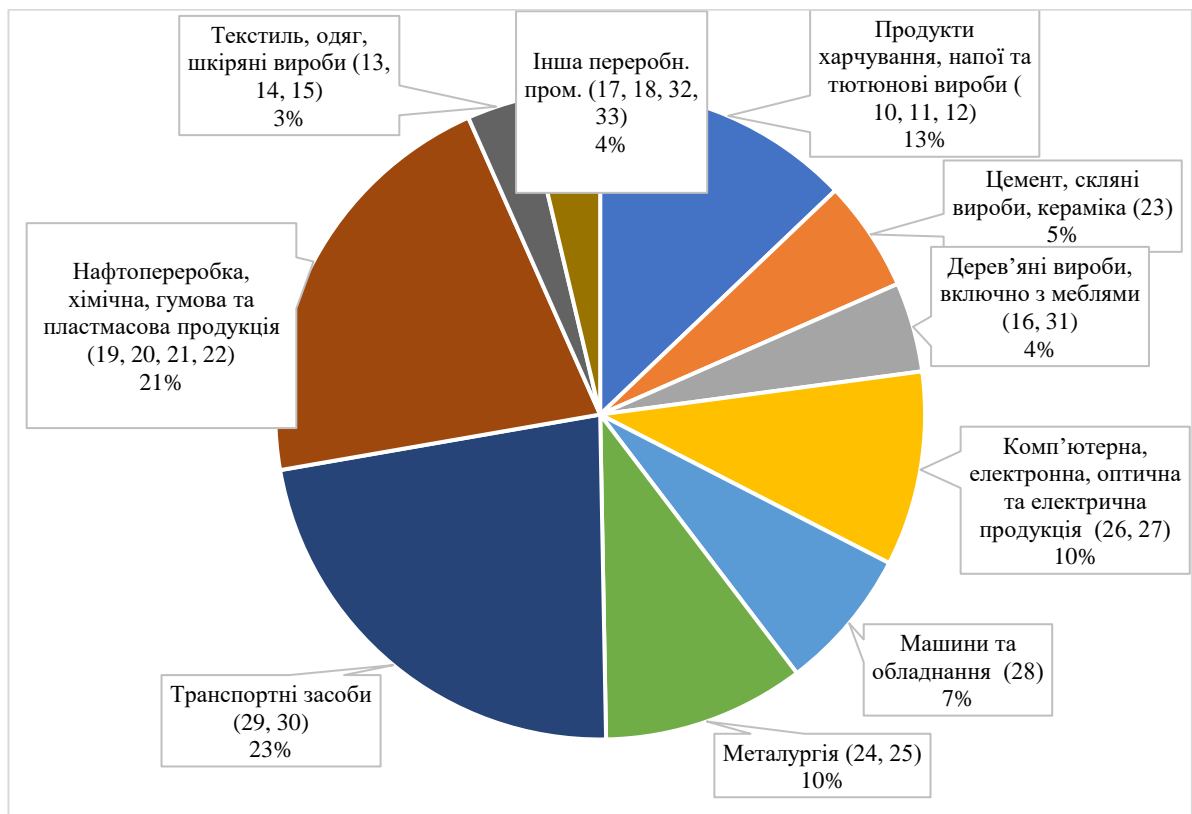

Рис. 2.12. Підгалузі виробництва відповідно до класифікації НАСЕ Ред. 2, які мали найбільший обсяг накопичених ПІІ у 2023 р. Джерело: складено автором за матеріалами [24]

Секторальна діаграма на рис. 2.12 показує, що найбільше іноземного капіталу знаходиться у виробництві транспортних засобів та нафтопродуктів й продуктів хімічної промисловості, порохованих разом. Також значна частина

ПІІ зосереджена у виробництві продуктів харчування, основних металів й металевих виробів та електроніки й електротехніки. Окрім цього, 7% накопичених прямих іноземних інвестицій має галузь машин та обладнання. Одразу можна зробити висновок, що найбільш привабливими для іноземних інвесторів стали ті індустріальні галузі, які виробляють достатньо високотехнологічну продукцію з високою доданою вартістю або обслуговують подібні виробництва.

Також важливо відмітити, що багато інвестицій привабилlo виробництво харчових продуктів, що пояснюється виходом на румунський ринок великих міжнародних корпорацій, що спеціалізуються на виробництві та продажі продовольства. Зокрема, на ринку супермаркетів в Румунії домінують німецькі «Lidl» та «Kaufland», французькі «Carrefour» та «Auchan», нідерландсько-більгійські «Profі» та «Mega Image» та інші іноземні мережі. Для них румунський ринок став привабливим завдяки 20 мільйонам споживачів [43].

У розрізі кінцевої країни-інвестора станом на 2023 рік найбільше накопичених ПІІ в Румунію вклали Німеччина (14,46 %), Австрія (11,73 %), Франція (разом з Монако – 10,93 %), США (6,96 %), Нідерланди (5,82 %). Це показує, що ключовими інвесторами в економіку Румунії з-за кордону є підприємці капіталізованих країн Західної Європи та США. Якщо розширити цей список, то після США наступною неєвропейською країною, резиденти якої вкладаються в румунські компанії, є Японія, яка посідає аж 15-те місце [24].

Порівняти, чи збігаються напрямки вливання іноземних інвестицій з головними тенденціями розвитку промисловості Румунії можна з табл. 2.1. Таблиця містить інформацію про підгалузі промисловості Румунії, які зазнали найбільшого приросту з погляду на фізичні обсяги виробництва та кількість виробленої галуззю доданої вартості. Показник «приріст у %» вказує на зростання галузі у відсотковому відношенні.

Таблиця 2.1

Топ-10 галузей промисловості Румунії за зростанням індексу промислового виробництва та CAGR

Індекс промислового виробництва (ІПІ)			Вироблена додана вартість		
Галузі виробництва (розділи NACE Ред. 2)	Приріст у % 2005 – 2024 рр.	CAGR	Галузі виробництва (розділи NACE Ред. 2)	Приріст у % 2005 – 2022 рр.	CAGR
27 Електричне обладнання	540,9	9,73	33 Ремонт і монтаж машин і устаткування	1039,25	14,47
29 Автотранспорт	318,7	7,42	29 Автотранспорт	548,07	10,94
22 Гуми та пластмаса	189,4	5,46	22 Гуми та пластмаса	521,73	10,69
26 Комп'ютерна, електронна та оптична продукція	188,7	5,44	28 Машини та устаткування	428,91	9,70
17 Папір та паперові вироби	174,0	5,17	27 Електричне обладнання	397,79	9,33
28 Машини та устаткування	128,7	4,22	32 Інші види виробництва	329,69	8,44
23 Неметалеві мінеральні вироби	115,3	3,91	21 Фармацевтична продукція	297,02	7,96
10 Продукти харчування	108,8	3,75	24 Основні метали	290,46	7,86
12 Тютюнові вироби	82,3	3,05	25 Готові металеві вироби	284,69	7,77
21 Фармацевтична продукція	74,7	2,83	18 Друкування та відтворення записаної інформації	278,62	7,68

Джерело: складено автором за матеріалами [30]

Для оцінки сукупного середньорічного темпу росту галузі було використано показник «CAGR», обрахований за формулою:

$$CAGR = \left(\frac{V_i}{V_0}\right)^{\frac{1}{n}} - 1, \quad (2.1) [22]$$

де V_i – це показник виробництва за крайній рік, V_0 – показник виробництва за перший рік, n – кількість років, що аналізуються.

Порівняння табл. 2.1 та рис. 2.12 дає змогу оцінити збіги в основних потоках прямих іноземних інвестицій та напрямках розвитку румунського виробництва. Зокрема, можна виділити те, що категорія 29 «Виробництво

автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів» була як лідером за залученням інвестицій, так і увійшла в топ підгалузей за приростом виробництва та виробленої доданої вартості. Також у табл. 2.1 можна помітити галузі 21 «Виробництво основних фармацевтичних продуктів» та 22 «Виробництво гумових і пластмасових виробів», які є складовими хімічної промисловості, що сукупно зайняла друге місце за залученими ПІІ (рис. 2.12). Окрім цього, серед лідерів за зростанням ІРІ знаходяться галузі 10 «Виробництво харчових продуктів» та 12 «Виробництво тютюнових виробів», що є логічним наслідком залучення ними великої кількості інвестицій (3-тє місце на рис. 2.12). Більшість інших галузей, що відрізнялися успішним розвитком, як-от галузі з номерами 24-28 (виробництво основних металів; готових металевих виробів; комп'ютерної, електронної, оптичної та електричної продукції; машин та устаткування), також входили списку лідерів за залученням іноземного капіталу.

Варто зазначити також, що всі ці види виробництва (окрім категорій 10, 12, 17 та 23) відрізняються високою доданою вартістю та високотехнологічністю, тому їх розвиток є позитивним явищем для Румунії.

Як було встановлено з аналізу графіка на рис. 2.11 економіка Румунії прямує до постіндустріальної стадії розвитку й питома вага сфери послуг у формуванні ВВП постійно збільшується. Зростання обсягів наданих в країні послуг відбувається як завдяки внутрішньому реінвестуванню, так і через вкладені в економіку прямі іноземні інвестиції. Зв'язок між залученими ПІІ та розвитком сфери послуг можна прослідкувати, проаналізувавши збіги на рис. 2.12 та рис. 2.13.

Рис. 2.13 показує топ-5 секцій сфери послуг (відповідно до класифікації НАСЕ Ред. 2), які у 2023 році виробили найбільше доданої вартості із зазначенням економічних результатів у румунських леях. Якщо порівняти ці дані із даними, наведеними на рис. 2.10, то можна одразу помітити подібності. На першому місці за залученням ПІІ серед послуг є оптова та роздрібна торгівля, яка одночасно виявилася й лідером зі створення доданої вартості.

Секція L «Операції з нерухомим майном» разом із будівництвом також накопичила багато ПШ, що й, імовірно, призвело до 2-го місця на графіку створеної доданої вартості у 2023 році. Інші секції, а саме: J «Інформація та телекомунікації», H «Транспорт і зберігання», M «Професійна, наукова та технічна діяльність» - аналогічно показали як високий рівень залученості ПШ, так і значні показники створеної доданої вартості в економіці.

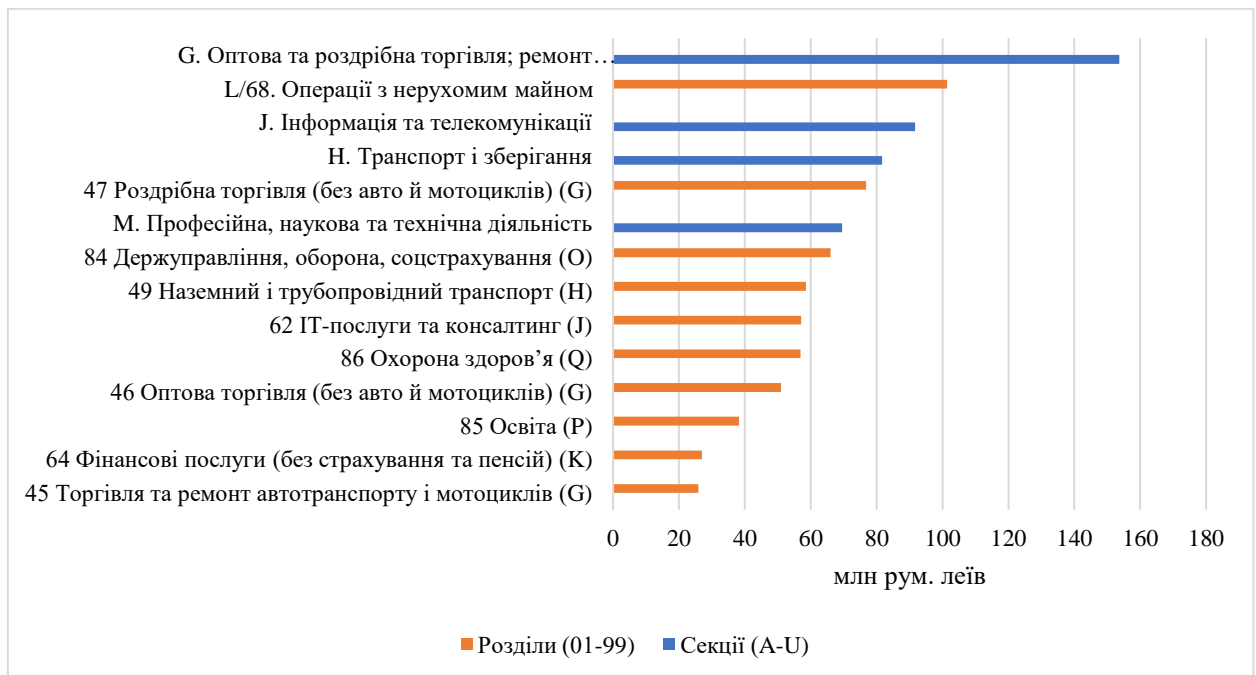

Рис. 2.13. Топ-5 секцій та топ-10 розділів сфери послуг відповідно до класифікації NACE Ред. 2, які створили найбільше доданої вартості у 2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [30]

Все це свідчить про позитивний вплив іноземних інвестицій на розвиток сфери послуг в Румунії. Проте важливо відмітити, що попри значний обсяг накопичених ПШ і загальну характеристику галузі як такої, що створює високу додану вартість, секція K «Фінансове посередництво та страхування» не потрапила до п'ятірки лідерів на рис. 2.13, що може свідчити про недостатній розвиток фінансової сфери Румунії навіть попри інвестиції.

Окрім цього, рис. 2.13 дає змогу детальніше оцінити, які послуги є найбільш прибутковими для економіки Румунії, представляючи розділи (двозначний цифровий код згідно з NACE Ред. 2), які стали лідерами за

доданою вартістю в 2023 році. Так, зокрема, можна помітити, що більшість представлених на графіку розділів належать до секцій G, H, J, K, L, які, як повідомляє рис. 2.10, є лідерами серед послуг по привабленню ПІІ.

Один із провідних шляхів, яким ЄС, як єдина структура, інвестує у своїх членів, - це Політика згуртованості. Вона включає 4 фонди, що надають безповоротні кошти регіонам залежно від рівня їхнього розвитку: бідніші території отримують більше для скорочення соціально-економічного розриву в межах об'єднання [11;12]. За заявою міністра інвестицій та європейських проєктів Румунії Марчела Болоша, зробленою в березні 2025 року, за весь час свого перебування у ЄС країна отримала близько 100 млрд євро фінансування [35]. Тим часом за публічними даними ЄС можна підрахувати, що за 2007-2023 роки Румунія вклала в спільний бюджет приблизно 26 млрд євро [19]. Навіть якщо сума отриманого фінансування дещо перебільшена, одне лишається точним – Румунія всі роки свого членства є чистим отримувачем.

Проте процес використання коштів політики згуртованості наповнений перепонами, що призводить до низького рівня поглинання виділених коштів (low absorption rate) як на всеєвропейському рівні, так і окремо в Румунії.

На сьогодні Політика згуртованості діяла в трьох багаторічних фінансових рамках ЄС: 2007-2013, 2014-2020 та 2021-2027 років. Ліворуч на рис. 2.14 зображено рівень поглинання коштів на кінець періоду 2014-2020.

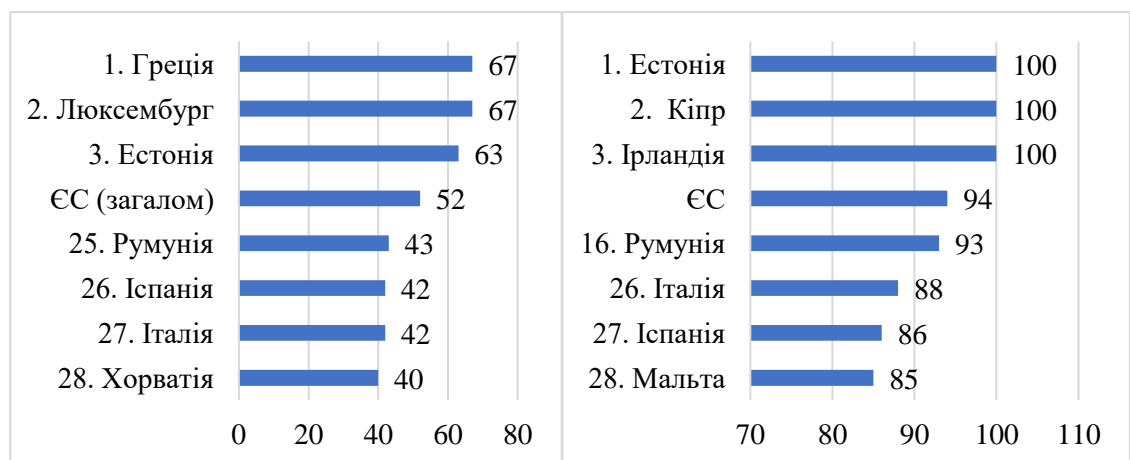

Рис. 2.14. Рівень поглинання фондів Політики згуртованості на кінець 2020 (ліворуч) та 2023 (праворуч) року. Джерело: [10]

Відповідно до правила $n+3$, країни можуть залучати кошти протягом семирічки та використовувати їх упродовж трьох років після цього. Тобто кошти, залучені у 2020 році, можна реалізовувати до кінця 2023-го. Через це рівень поглинання у 2020 році очікувався нижчим за 100%, однак результат виявився ще гіршими – лише 52% використаних ресурсів замість очікуваних 70-80%. Румунія опинилася на 4 місці знизу, реалізувавши лише 43% із доступних їй 23 млрд євро. Через таку ситуацію ЄС тимчасово продовжив термін поглинання до $n+4$. Праворуч на рис. 2.14 показано, що до кінця 2023 року середній показник по ЄС досяг 94%, а Румунія вийшла на рівень, близький до середнього, - 93% [10].

Серед головних причин, чому Румунія має труднощі з ефективним використанням коштів Політики згуртованості ЄС, виділяють бюрократичні бар'єри (як на національному, такі на європейському рівні); неефективний проєктний менеджмент; корупцію (держслужбовці не бажають використовувати фонди ЄС через суворе звітування); низьку ефективність державних інституцій та нестачу кваліфікованих кадрів [32].

Ситуація з поглинанням фондів на 2021-2027 роки виглядає ще гіршою. Станом на грудень 2024 року, за даними Фіскальної ради Румунії, рівень поглинання сягав лише 2%. Якщо нічого не зміниться, Румунія ризикує не використати до 5 млрд євро й повернути ці кошти до бюджету ЄС [14].

Важливо, що відповідно до Політики згуртованості на 2021-2027 роки Румунія може отримати 31,5 млрд євро на проєкти в таких сферах: економічна конкурентоспроможність та діджиталізація; зелена економіка; модернізація системи охорони здоров'я; екологічний транспорт; створення нових робочих місць, професійного навчання та боротьба з бідністю; стале рибальство [17].

Для оцінки економічного ефекту членства Румунії в Європейському Союзі доцільно розглянути, як змінилася експортно-імпортна структура країни за товарною та географічною спрямованістю.

У таблиці А1 (додаток А) відображена інформація про найбільші статті експорту Румунії у 2001 та 2024 роках. При аналізі таблиці А1 можна

побачити, що у 2001 році перші 10 статей експорту становили приблизно 72,4% загального обсягу проданих за кордон товарів. Із цих 10 статей 2% (тобто 2 категорії товарів) можна віднести до продуктів високотехнологічної промисловості. Це товарні категорії 84 «Машини, ядерні реактори, котли» та 85 «Електричне обладнання та техніка», які в сумі склали 14,75% усієї експортованої за рік продукції. Усі інші статті експорту з першої десятки 2001 року відносяться до товарів з низьким або середнім ступенем обробки. У 2024 році перші 10 статей експорту Румунії склали 69,1% від всього обсягу проданих за кордон товарів. Співвідношення високотехнологічного та сировинного експорту помітно змінилося в бік першого. Зокрема, 60% статей (тобто 6 категорій з 10) належать до технологічно розвинутого машинобудування та хімічної промисловості.

Для кращого розуміння зміни експортної спеціалізації Румунії за попередні 24 роки було обраховано індекс виявлених порівняльних переваг (RCA) на ринку ЄС (27) для вибраних статей високотехнологічного та сировинного експорту. Було використано таку формулу:

$$RCA = \frac{(X_i^{\text{рум}}/X^{\text{рум}})}{(X_i^{\text{ЄС}}/X^{\text{ЄС}})}, \quad (2.2) [4 \text{ с. } 68]$$

де $X_i^{\text{рум}}$ - експорт товару i з Румунії в ЄС, $X^{\text{рум}}$ - загальний експорт Румунії в ЄС, $X_i^{\text{ЄС}}$ - експорт товару i з ЄС в ЄС, $X^{\text{ЄС}}$ - загальний внутрішній експорт ЄС.

Детально з результатами обрахунків можна ознайомитися у таблиці Б1 (додаток Б). Було виявлено такі загальні тенденції:

- зміцнилися позиції товарів із вищою доданою вартістю та наукоємністю. Зокрема, Румунія набула порівняльної переваги за статтями 85 «Електричне та електронне обладнання», 87 «Автомобілі та запчастини», 90 «Оптичні, фото-, технічні, медичні інструменти», які, як встановлено раніше, є в основі її

експорту. Стабільно зростає RCA категорії 84 «Машини, ядерні реактори, котли», хоча показника 1 ще не досягнуто;

– експорт хімічної продукції (незважаючи на ПП в хімічний сектор) не показав помітного зростання порівняльних переваг, окрім статті 40 «Гума та вироби з неї», RCA якої стабільно зростає й складає вже майже 3. Це пов'язано з розвитком виробництва шин для автомобілів.

– спостерігається падіння порівняльних переваг у традиційних галузях таких як текстиль, взуття, шкіряні та дерев'яні вироби, хоча коефіцієнт залишається >1 . До 0,9 опустився коефіцієнт для загальної металургії та металообробки, проте для окремих металів, зокрема заліза та алюмінію, перевага залишається;

– деякі сировинні товари сільського господарства показали зростання RCA, зокрема зернові та олійні культури й тютюн, що свідчить про розвиток рослинництва.

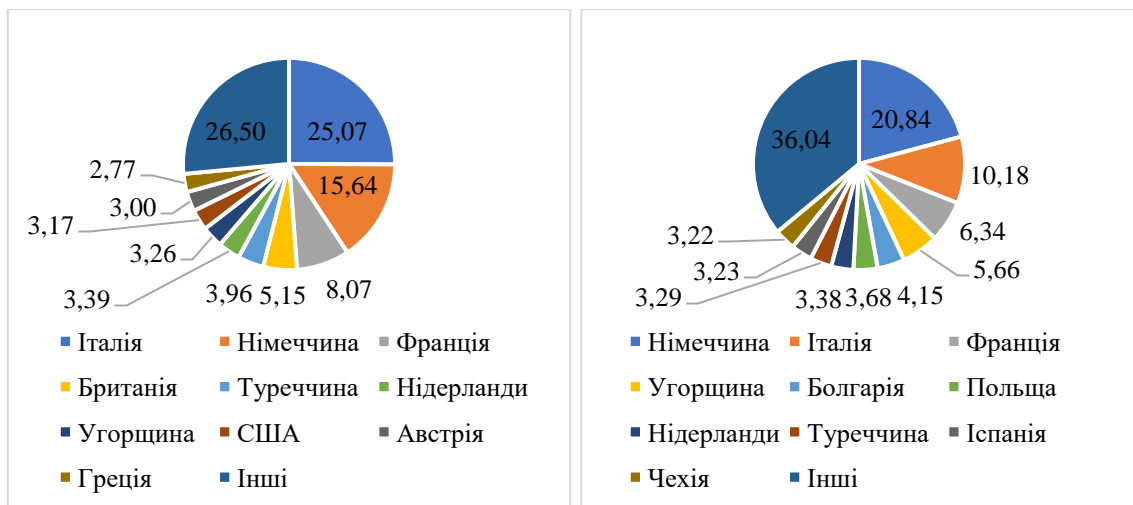

Рис. 2.15. Географічна структура експорту Румунії у 2001 та 2023 роках.

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

Рис 2.15. відображає географічну структуру експорту Румунії у 2001 та 2023 роках. Під час аналізу графіків можна дійти таких висновків:

– за розглянутий період змінився основний торговельний партнер Румунії з Італії (25% у 2001 р.), на Німеччину (20,84% у 2023 р.). Проте трійка лідерів за своїм складом лишилася незмінною та в обидва роки включала

Німеччину, Францію й Італію, які є трьома найбільшими економіками ЄС, що, імовірно, і зумовлює їх зацікавленість в румунських товарах;

– у 2023 році в топ-10 партнерах Румунії по експорту з'явилися такі країни як Болгарія, Польща, Чехія, а також піднялася з 7-го на 4-те місце Угорщина. Це свідчить про загальне зростання східноєвропейських членів ЄС та посилення ролі регіональних ланцюгів доданої вартості;

– експорт Румунії дещо диверсифікувався, а окремі частки країн впали.

Таблиця А2 (додаток А) дає уявлення про перші 10 найбільших статей імпорту Румунії в 2001 та 2024 роках. Аналіз таблиці вказує на поступову технологізацію імпорту, зростання закупівлі електроніки, машин, оптики. Це, найвірогідніше, пов'язано зі збільшення масштабів та спеціалізації румунських виробництв високотехнологічної продукції, які потребують деталей та запчастин, оскільки включені в регіональні ланцюги з виробництва машинної продукції. Також технологізація імпорту свідчить про зростання попиту населення на диференційовану продукцію в цих галузях, оскільки технологічні ринки часто мають характер монополістичної конкуренції, коли різні виробники пропонують дещо відмінну продукцію. Наприклад, ринок потребує різноманіття автомобілів через відмінності між брендами, тому транспортні засоби в Румунії як активно продаються, так й активно купуються з-за кордону. Також помітний спад імпорту текстильних виробів та шкіри, оскільки Румунія почала менше спеціалізуватися на продажу текстильних виробів. Окрім цього, в топі з'явилися закупівлі фармацевтичної продукції, що можна пов'язати як з поступовим розвитком власної фармацевтичної галузі, так і зі старінням населення.

Рис. 2.16 дає змогу проаналізувати географічний склад імпорту Румунії у 2001 та 2023 роках. Загальні тенденції схожі зі змінами в експорті. Головним торговельним партнером Румунії у 2023 році стала Німеччина замість Італії у 2001. Посилилася роль країн Східної Європи з Угорщиною на 3-ому місці,

Польщею на 4-ому, і Болгарією на 7-ому. Загалом, Румунія зараз найбільше імпортує з ЄС та з Китаю.

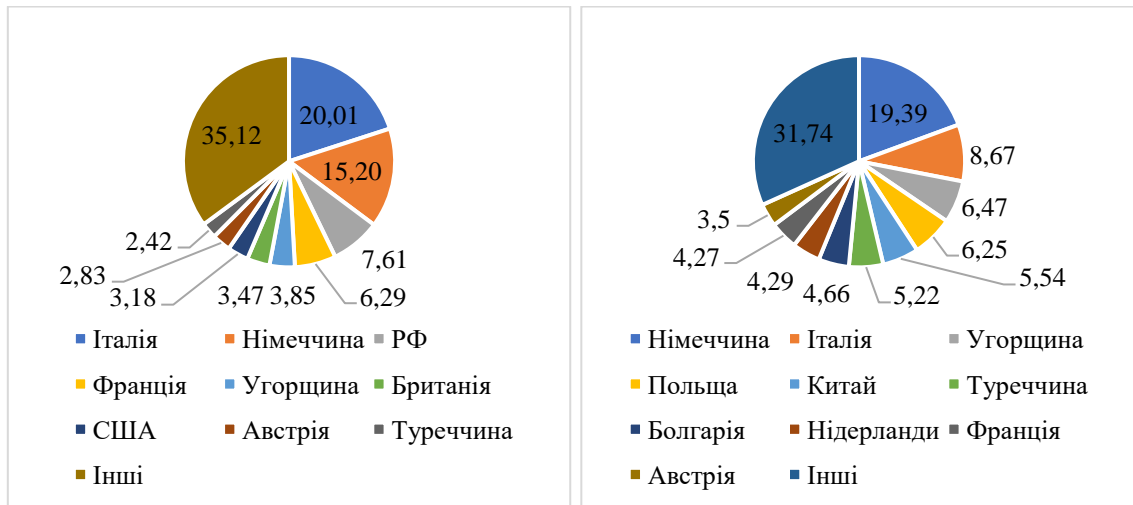

Рис. 2.16 Географічна структура імпорту Румунії у 2001 та 2023 роках.

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

Для ретельнішого аналізу структурних змін в економіці Румунії за час членства в ЄС варто розглянути тенденції на ринку праці країни.

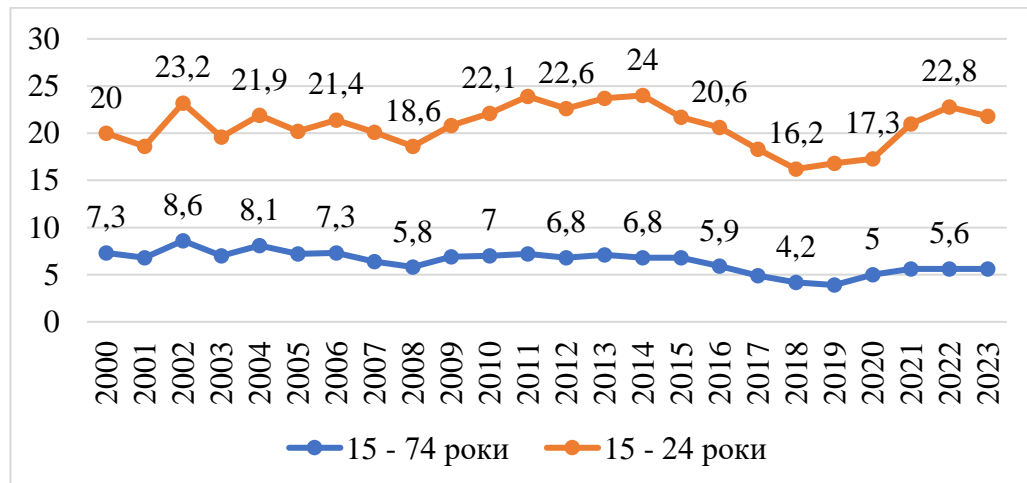

Рис. 2.17. Зайнятість працездатного населення за двома віковими категоріями.

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Рис. 2.17 повідомляє, що за період повноправного членства Румунії в Європейському Союзі найвищий рівень безробіття з показником 7,1% спостерігався у 2013 році, у період коли вся економіка переживала уповільнення зростання після глобальної фінансової кризи 2009 року. Від 2016

року рівень безробіття дещо впав на фоні загального покращення економічних показників та тримається на рівні, який можна охарактеризувати як природній. Більше занепокоєння викликає рівень безробіття серед молоді, який є стабільно високим та вказує на структурні проблеми.

Високе безробіття серед молоді є одним з багатьох факторів, які призводять до укріплення високого рівня міграції як характерного явища румунської економіки. Румунія зареєструвала найбільше зростання міграційного потоку серед країн ЄС з 1990 по 2017 рік (+287%) [15]. Станом на 2024 рік зростання вже досягло 380%, а загальна кількість румунських мігрантів за кордоном оцінили в 4,6 млн людей, що становить трохи більше 24% населення Румунії за той самий рік [29; 30].

Хоча за кількістю населення Румунію можна віднести до середніх країн (пік припадав на 1990 р. і становив 23,2 млн осіб [30]), у 2024 р. вона зайняла 17 місце в топ-20 країн світу за походженням міжнародних мігрантів [27].

На еміграцію покладають і часткову відповідальність за падіння чисельності населення з початку 1990-х років до теперішнього часу (рис. 2.18).

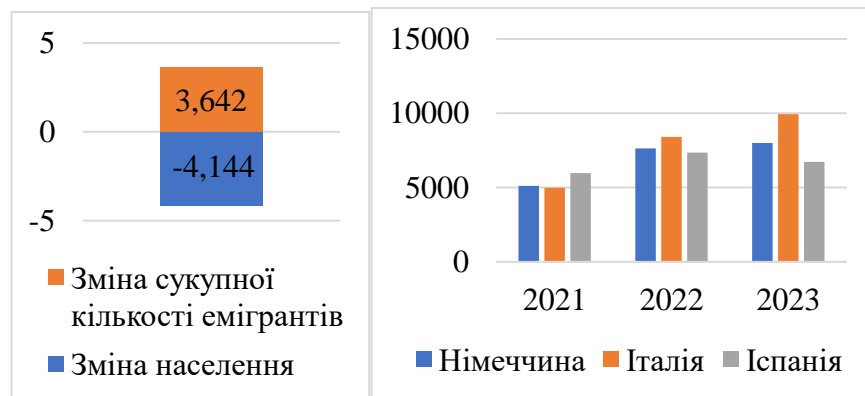

Рис. 2.18. Вплив еміграції на зміну кількості населення та напрямки еміграції з Румунії. Джерело: [15]

Досліджувати еміграційні потоки з Румунії доцільно через призму двох основних категорій еміграції – постійної та тимчасової. Показники постійної еміграції у цій роботі визначаються як кількість осіб, які припинили своє законне місце проживання в Румунії та встановили своє законне місце

проживання на території іншої країни. У той же час тимчасові мігранти – це особи, які виїхали за межі Румунії на більше ніж 12 місяців.

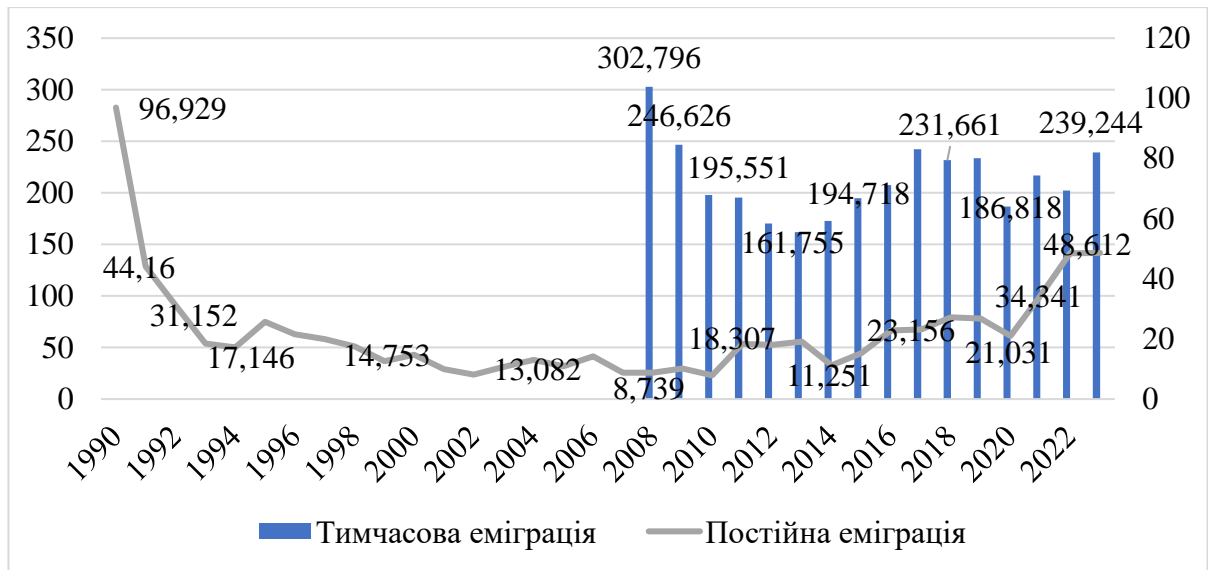

Рис. 2.19. Рівень постійної та тимчасової еміграції, тис. осіб. Джерело: складено автором за матеріалами [30]

З рис. 2.19 можна прослідкувати основні тенденції в постійній еміграції. Найбільших показників вона досягала у 90-х роках, потім стабілізувалася, а після 2011 року знову поступово пішла в гору з особливо помітним стрибком у 2021 році. Основні напрямки еміграції румунів – Італія, Іспанія, Німеччина (рис. 2.18). У 2000-2010 роках Румунія – Іспанія та Румунія – Італія належали до топ-10 міграційних коридорів світу [15].

Тимчасова еміграція румунів має дещо інші тенденції, проте саме вона відповідальна за високі показники від'їзду громадян. У 1990-х роках тимчасова еміграція залишалася низькою через слабку інтеграцію Румунії у європейський ринок праці, проте потім вона виросла, перевищивши 300 тис. осіб на рік у 2008. Незважаючи на відносно стабільні показники відтоді, на 2010-ті роки все ж припало просідання рівнів тимчасової еміграції, що, імовірно, пов'язано з кризовими явищами в економіці та відповідним сповільненням економічних потоків між Румунією та ЄС (рис. 2.19).

Такий значний відтік населення призводить до помітних економічних та соціальних наслідків:

- скорочення кількості працездатного населення, особливо дефіцит молоді та висококваліфікованих працівників у медицині, ІТ, інженерії та освіті;
- старіння нації та втрачений потенційний економічний ріст;
- руйнування родинних зв'язків, ефект зростання дітей у неповних сім'ях;
- подвійний ефект грошових переказів, які зменшують рівень бідності та соціально-економічний розрив у суспільстві, але можуть знижувати заохочення до пошуку роботи [15].

Рис. 2.20 демонструє зміну відсотка населення за соціальною межею бідності (Poverty headcount ratio at societal poverty line) в Румунії за період 2006–2021 років. Важливо розуміти, що оскільки соціальна межа бідності обраховується для кожної країни окремо на основі середнього доходу громадян, то цей показник відображає відсоток людей, які мають низький дохід порівняно з іншими жителями цієї ж країни, що не обов'язково означає поганий рівень життя.

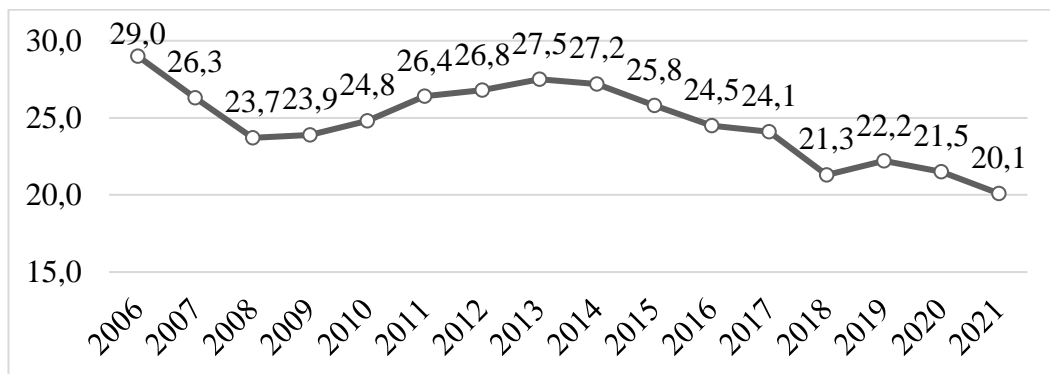

Рис. 2.20. Відсоток населення за соціальною межею бідності в Румунії.

Джерело: [21]

На графіку можна простежити, що показник бідності спадав до 2008 року, що, імовірно, відбувалося завдяки реформам перед вступом до ЄС. Цілком очікувано він потім зріс у 2010-х роках після глобальної фінансової кризи, досягнувши свого нового піку в 2013 році. З 2014 року, коли реальний ВВП Румунії перевищив докризовий рівень, спостерігається стійке зниження рівня

бідності, що свідчить про покращення добробуту населення та зростання середнього класу.

Проте основним показником, який ЄС використовує для моніторингу соціально-економічних тенденцій, є кількість осіб, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція (At risk of poverty or social exclusion - AROPE). На рис. 2.21 видно, що після свого пікового значення в 46% у 2016 році наразі цей показник має тенденцію до зниження. Незважаючи на це, за останніми даними, Румунія є лідером за AROPE серед всіх країн ЄС [31].

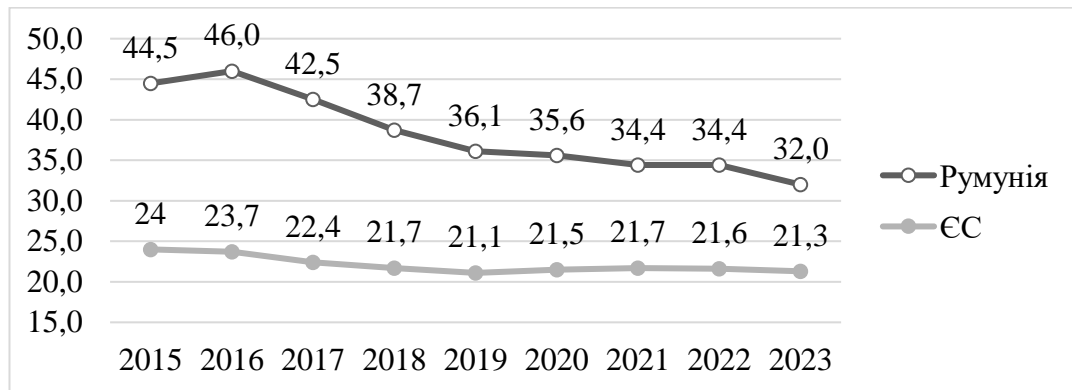

Рис. 2.21. Відсоток населення, якому загрожує бідність або соціальна ізоляція в Румунії. Джерело: [21]

Великий розрив між значеннями на рис. та рис. пояснюється тим, що останній показник, AROPE, включає в себе перший (відсоток населення за соціальною межею бідності) та ще два інших, один з яких, - це особи, які перебувають у стані сильної матеріальної та соціальної депривації (не мають змоги задовольнити базові матеріальні та соціальні потреби). Саме показник матеріальної депривації Румунії є найвищим по Європейському Союзу та складає 19,8% на противагу 3% в Польщі, 2,7% в Чехії та 6% в середньому по ЄС (2023 р.) [21].

Таким чином, високе переважання показника «Відсоток населення, якому загрожує бідність або соціальна ізоляція» над показником «Відсоток населення за соціальною межею бідності» у випадку Румунії може пояснюватися наявністю певної частини населення, яка номінально отримує дохід, вищий за соціальну межу бідності, проте витрати на житло, комунальні послуги, борги

чи інші фактори не дають можливості забезпечити всі мінімальні матеріальні та соціальні потреби.

Уроки, які Україна може винести зі структурних змін економіки Румунії під впливом євроінтеграції:

- Залучення ПІІ із західноєвропейських країн – це шлях до швидкого накопичення капіталу, який стане основою економічного зростання;

- За прикладом Румунії можна очікувати, що західні інвестори вкладатимуться в галузі наукомісткого машинобудування, будівництва та сферу послуг (торгівля, ІТ, операції з нерухомим майном, фінанси та фінтех); тому варто вже зараз готувати наукову базу та кадри для цих галузей, ефективно вкладаючись у сферу освіти;

- Активне інвестування може призвести до домінації іноземних компаній на певних ринках (наприклад, роздрібна торгівля, банківський сектор); тому політика України має бути спрямована на максимальне укріплення конкурентноспроможності місцевого бізнесу до моменту остаточного вступу в Єдиний ринок;

- Для успішного засвоєння фондів ЄС в Україні в майбутньому треба посилити боротьбу з корупцією та працювати на підвищення ефективності державних структур через покращення кваліфікації працівників у сфері проєктного менеджменту та залучення молоді;

- Включення України до єдиного ринку праці з ЄС може призвести до ще більшого відтоку людей, ніж є зараз; доцільними є розробка ефективної міграційної та асиміляційної політики; заохочувальні програми для збереження високоосвіченого населення; приватний сектор має орієнтуватися на розширені можливості для молоді (стажування, тренінги тощо);

- За прикладом Румунії, варто орієнтуватися на розвиток регіональних економічних та торгових зв'язків з безпосередніми сусідами, що в довгостроковій перспективі сприятиме лідерству України в Східній Європі зважаючи на значні розміри нашої держави.

2.3. Конвергенція економічних показників Румунії з країнами ЄС: інституційний, інвестиційний та ціновий виміри

Економічна інтеграція між країнами має очікувано призводити до уподібнення їх економічних показників та суспільного рівня розвитку. У випадку Румунії, яка вступила до Європейського Союзу, великі сподівання покладаються на те, що доступ до Спільного ринку та всебічне зближення з капіталізованими країнами Західної Європи призведуть до прискореного розвитку економіки та покращення добробуту. Для того щоб перевірити, чи наближається рівень життя в Румунії до рівня високорозвинених країн, доречно застосувати концепцію конвергенції. σ - та β -конвергенція є двома основними підходами до аналізу економічного зближення країн.

σ -конвергенція є доцільною для перевірки того, чи зменшується дисперсія показників між країнами з часом. Для оцінки σ -конвергенції було розраховано стандартне відхилення вибраного показника між Румунією та середнім значенням для ЄС (або між Румунією та вибраною групою багатих країн ЄС) у кожному році. За розрахованими значеннями побудовано графіки, напрямок графіка донизу свідчить про наявність конвергенції.

β -конвергенція показує, чи країни з нижчим початковим рівнем показника зростають швидше за країни, що від початку мають вищий показник. Для розрахунку було взято вибраний економічний індикатор для всіх країн-членів ЄС за 2 віддалені один від одного роки. Потім було побудовано графік, де вісь X це натуральний логарифм від початкового показника, а вісь Y – це натуральний логарифм від частки кінцевого та початкового років. Далі для графіка побудовано лінію тренду, яка за наявності β -конвергенції має негативний коефіцієнт.

Для аналізу зближення Румунії з іншими країнами-членами ЄС було розраховано σ - та β -конвергенцію для 4 показників, які характеризують стан економіки та добробут: ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року, випуск продукції на одну відпрацьовану

годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС, індекси рівня цін та скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС).

Розрахунки σ -конвергенції для показника «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року» наведені в табл. В1 (додат. В). За проведеними розрахунками складено графік, наведений на рис.2.22.

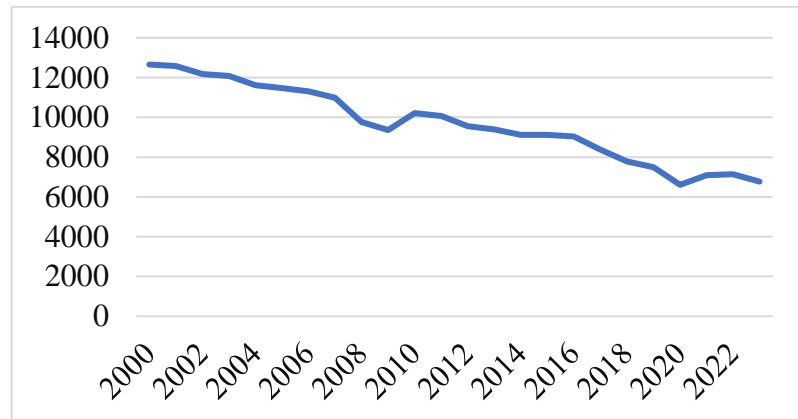

Рис. 2.22. σ -конвергенція для показника «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року». Джерело: складено автором за матеріалами [42]

Як можна побачити, лінія графіка має яскраво виражену спадну тенденцію, що свідчить про постійне зменшення відхилення між ВВП на д.н. за ПКС (у міжнародних доларах 2021 року) для Румунії і для ЄС в цілому. Румунія твердо наближається до середньоєвропейського рівня життя населення за цим індикатором.

Розрахунок β -конвергенції по показнику «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року» також дав очікувано високий результат. Вихідні дані та обчислені показники відображені в табл. В2 (додаток В). За обчисленнями складено графік (рис. 2.23), який має негативну лінію тренду з коефіцієнтом $-0,4486$, що вказує на помірну конвергенцію.

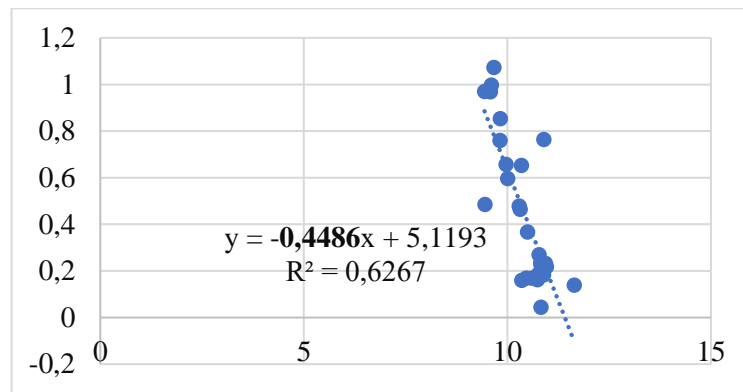

Рис. 2.23. β -конвергенція для показника «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року». Джерело: складено автором за матеріалами [42]

Отже, аналіз доводить, що бідніші країни в ЄС справді мають здебільшого швидший темп приросту реального ВВП на д.н. (за ПКС).

Показник «Випуск продукції на одну відпрацьовану годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС» дає змогу порівняти продуктивність праці країн ЄС. Для дослідження σ -конвергенції за цим показником було обчислено стандартне відхилення між даними для Румунії та середньостатистичними показниками для ЄС (попередньо обраховано без включення самої Румунії та Люксембургу, який має спотворено високі показники) у табл. В3 (додаток В).

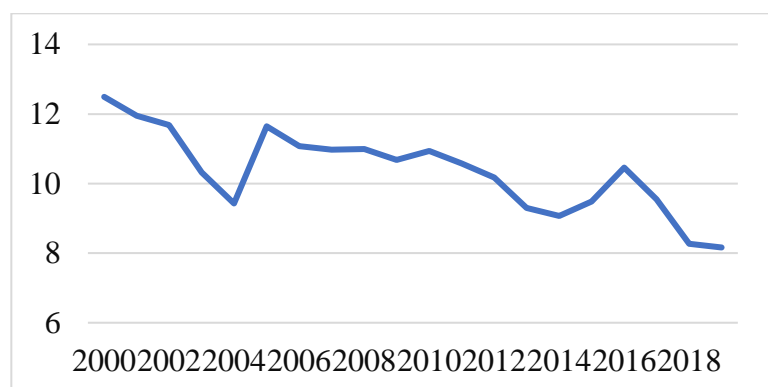

Рис. 2.24. σ -конвергенція для показника «Випуск продукції на одну відпрацьовану годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС».

Джерело: складено автором за матеріалами [38]

Графік, побудований на рис. 2.24, за проведеними підрахунками має непостійну спадну тенденцію, що свідчить про наближення продуктивності праці в Румунії до середньоєвропейського рівня за виключенням певних коливань.

Розрахована β -конвергенція (табл. В4, додаток В) за цим показником знову підтверджує теорію про те що менш розвинені країни зростають швидше, проте цього разу коефіцієнт конвергенції склав $-0,2835$, що свідчить про слабку конвергенцію.

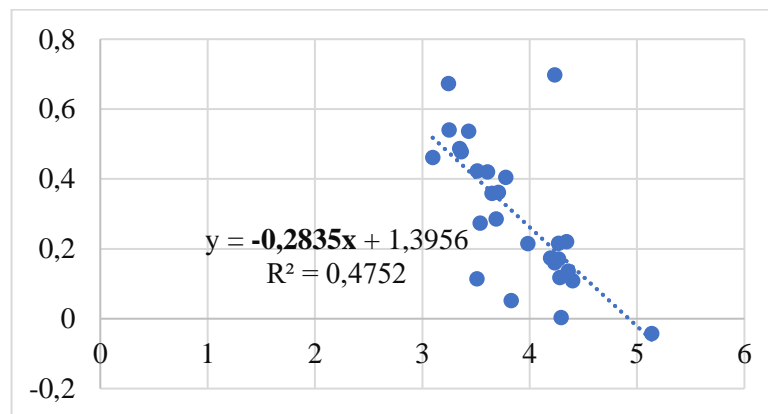

Рис. 2.25. β -конвергенція для показника «Випуск продукції на одну відпрацьовану годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС».

Джерело: Джерело: складено автором за матеріалами [38]

σ -конвергенція цін була обрхована на основі стандартного відхилення між показниками «Індекси рівня цін» для Румунії та 5-тьох заможних країн ЄС - Німеччини, Франції, Австрії, Нідерландів та Данії (табл. В5, додаток В). Графік на рис. 2.26 вказує на те, що ціни в Румунії активно наближалися до рівня цін в багатих країнах у час до 2008 року. Потім темпи зближення сповільнилися, але процес конвергенції триває. Сповільнення може бути пов'язане із дефляцією в Румунії у 2015-2016 роках (рис. 2.7).

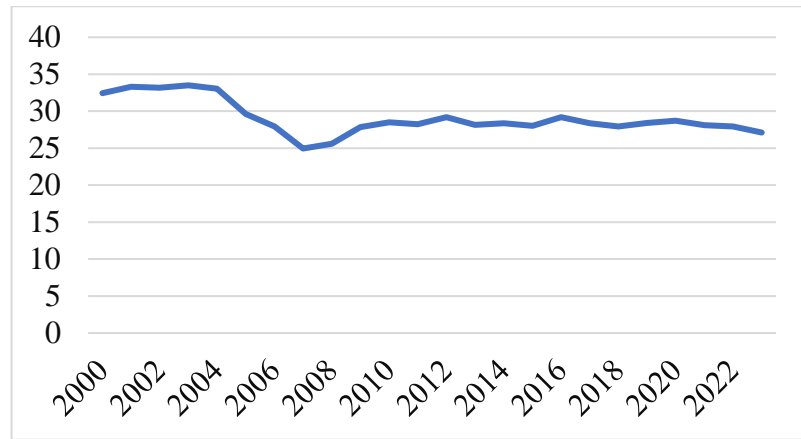

Рис. 2.26. σ -конвергенція для показника «Індекси рівня цін». Джерело:

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Розрахунок β -конвергенції по показнику «Індекси рівня цін» довів, що у країнах ЄС спостерігається зближення рівнів цін — ті країни, де ціни були вищими на початку, зараз зростають повільніше (табл. В6, додаток В). Коефіцієнт конвергенції склав - 0,4326, що говорить про помірну конвергенцію (рис. 2.27).

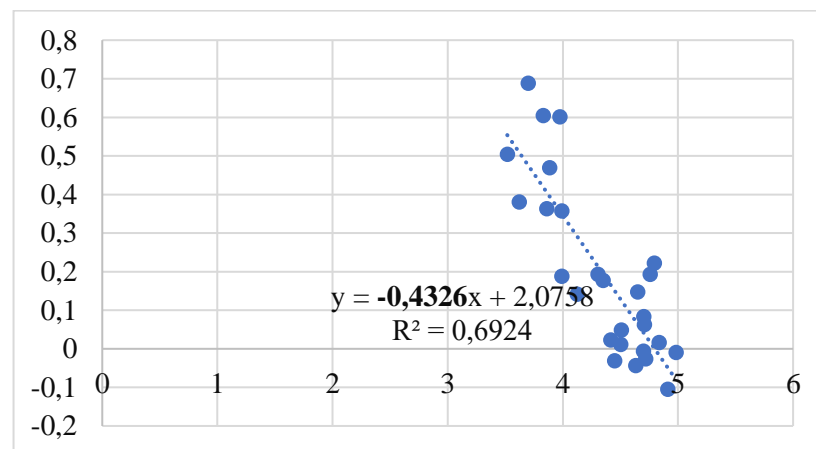

Рис. 2.27. β -конвергенція для показника «Індекси рівня цін». Джерело:

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Далі було перевірено наявність σ -конвергенції за показником «Скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС)» між Румунією та 5-ма високорозвиненими країнами ЄС - Німеччиною, Францією, Австрією, Нідерландами та Данією (табл. В7, додаток В). Як показує графік на рис. 2.28, σ -конвергенція спостерігалася в

2015-2016 та у 2019-2020 роках. Це збігається із загальною тенденцією ВВП Румунії, яке саме в ці роки між глобальними кризами показувало стрімке зростання (рис.2.2).

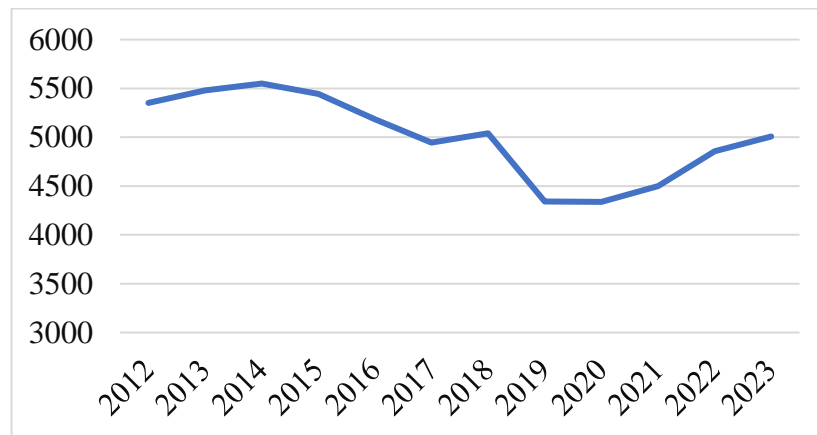

Рис. 2.28. σ -конвергенція для показника «Скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС)». Джерело: Джерело: складено автором за матеріалами [21]

На рис. 2.29 можна побачити, що коефіцієнт β -конвергенції по тому самому показнику становить $-0,3607$ (складено за даними табл. В8 у додатку В). Це означає, що менш заможні країни ЄС наздоганяють багатші за рівнем скоригованого наявного доходу домогосподарств, що свідчить про поступове вирівнювання добробуту в Євросоюзі.

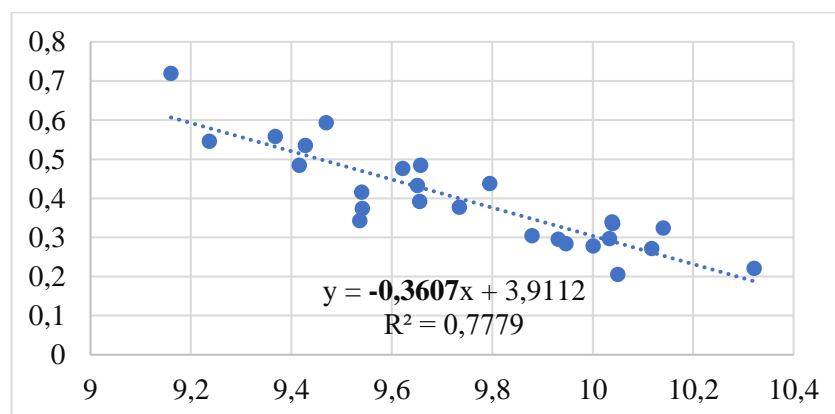

Рис. 2.29. β -конвергенція для показника «Скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС)». Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Результати оцінки σ - та β -конвергенції підтверджують тенденцію поступового економічного зближення Румунії з країнами ЄС за ключовими макроекономічними показниками. Водночас встановлено, що темпи конвергенції є нерівномірними – швидше відбувається наближення за рівнем ВВП на душу населення та продуктивністю праці, тоді як показники цінової конвергенції та доходів домогосподарств демонструють лише помірну позитивну динаміку. Це свідчить про складність і багатовимірність процесу економічного вирівнювання в межах ЄС.

Висновки до другого розділу

1. Румунія зазнала ефекту зростання макроекономічних показників ще на етапі впровадження євроінтеграційних реформ завдяки перебудові економіки на ринкові рейки та підвищенню довіри інвесторів з огляду на очікуваний вступ до ЄС. Загальне реальне збільшення економіки Румунії з 2007 року склало 1,5 рази, зріс добробут громадян, наблизившись до середньоєвропейського рівня. Також було виявлено, що Румунія намагається дотримуватися 3% бюджетного дефіциту, проте в роки глобальних економічних криз країні це не вдається й державний борг має тенденцію до збільшення. За час членства у ЄС рівень інфляції стабілізувався порівняно з 1990-ми роками, проте лишається волатильним, простежується як підвищення рівня інфляції при економічних шоках, так і періоди дефляції.

2. За період повноправного членства Румунії в Європейському Союзі її економіка пережила структурні трансформації. Зріс рівень накопичених прямих іноземних інвестицій в таких основних галузях як промисловість, будівництво, торгівля та сучасні послуги (ІКТ, фінанси). На цьому тлі зросло виробництво машин та техніки, особливо автомобілів, та економіка почала стабільно нарощувати сектор послуг. Розвинувся ринок торгівлі з яскраво вираженим домінуванням іноземного капіталу, зростає обіг операцій з нерухомим майном та надання інформаційних послуг. Румунія реалізує

інфраструктурні проєкти за рахунок залучення коштів політики згуртованості, проте низка інституційних бар'єрів (низька ефективність державного сектору, слабкий проєктний менеджмент, корупція, бюрократія) стають на заваді отриманню більшої кількості фінансування. З огляду на зміни в промисловості, змінився й товарний склад зовнішньої торгівлі Румунії: зміцнилися позиції товарів із вищою доданою вартістю та наукоємністю (машинобудування різних типів). Аналіз даних також підтвердив зниження рівнів бідності в країні та наявність проблеми надмірної еміграції.

3. Розрахунок σ -конвергенції виявив що за ВВП на душу населення та продуктивністю праці Румунія стабільно наближається до середнього по ЄС рівня. Проте конвергенція рівня цін та наявних доходів є обмеженою. Розрахунок β -конвергенції показав, що за всіма досліджуваними показниками економічно менш розвинені країни ЄС (до яких належить і Румунія) зростають швидше за багаті економіки.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження економічних наслідків вступу Румунії до Європейського Союзу та аналізу застосовуваності румунського досвіду для України ми дійшли таких висновків.

1. Досліджено теоретичні аспекти економічної інтеграції в контексті європейського регіону. Зокрема, виявлено, що протягом історичного розвитку економічної теорії сутність економічної інтеграції трактувалася по-різному в залежності від поглядів науковців на рушійні сили, регулятори, мету та наслідки інтеграції. Так, наприклад, в залежності від підходу економічна інтеграція може розглядатися і як зближення економік на основі вільної торгівлі та ринкових сил, так і як інституційно-політичне об'єднання, свідомо рухоме урядами. Також розглянуто основні етапи економічної інтеграції на прикладі Європейського Союзу та обґрунтовано унікальність інтеграційного шляху ЄС, тому що він виходить за межі усталеного теоретичного уявлення про рівні економічної інтеграції. Окрім цього, встановлено основні підходи до майбутнього розвитку ЄС, які ґрунтуються на німецькій, французькій та британській школах.

2. Розглянуто наслідки доєднання країн до економічних інтеграційних об'єднань, що витікають з основних теорій економічної інтеграції. Також встановлено, що членство в Європейському Союзі гарантовано призводить до трансформації економічної діяльності країни, оскільки з'являється доступ до чотирьох фундаментальних свобод на єдиному ринку ЄС - свободи руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Крім цього, досліджено, що практичні наслідки вступу до ЄС нових членів у 2004, 2007 та 2013 роках мають помірно позитивний характер, тому що деякі нові члени відчували значний економічний ріст, поки інші не змогли використати потенціал до економічного покращення на повну.

3. У результаті аналізу макроекономічних показників Румунії після вступу до ЄС обґрунтовано позитивний вплив членства на розвиток

національної економіки, тому що Румунія показала приріст як всієї економічної діяльності, так і добробуту населення. Виявлено, що незважаючи на загальний активний розвиток, динаміка основних показників була нестабільною через глобальні фінансові кризи, ріст державного боргу та дефляцію. На основі цього досвіду Румунії запропоновано рекомендації для України, що полягають в активному впровадженні законодавства ЄС, зміцненні бюджетної дисципліни, підвищенні ефективності валютної політики та укріпленні основних державних інституцій.

4. Аналіз структурних змін економіки Румунії вказав на значні трансформації в національній економічній діяльності країни завдяки переорієнтації на Єдиний ринок ЄС та залученню приватних іноземних інвестицій. Так було зафіксовано зростання обсягів накопичених ПІІ в таких ключових секторах, як промисловість, будівництво, торгівля та сучасні послуги (зокрема ІКТ і фінанси). Це сприяло активному розвитку машинобудування, зокрема виробництва автомобілів, а також поступовому зміцненню сфери послуг: торговельний сектор набув динаміки, демонструючи значну присутність іноземного капіталу, а також зріс обсяг операцій з нерухомістю та інформаційними послугами. Також було виявлено, що завдяки підтримці з боку фондів ЄС, Румунія впроваджує інфраструктурні проекти, однак ефективність їх реалізації стримується інституційними перешкодами, що потребують вирішення. Для аналізу структурної трансформації зовнішньої торгівлі було обраховано коефіцієнт спеціалізації експорту й досліджено імпорту, що показало зростання частки продукції з високою доданою вартістю та наукоємним характером, зокрема різних видів машинобудування. Крім того, в роботі описано зменшення масштабів бідності в Румунії та таку структурну проблему як значна еміграція. На основі показників Румунії було сформульовано пропозиції для української політики, зокрема, вказано на необхідність покращення інвестиційного клімату й залучення ПІІ, розвиток трудових ресурсів для наукоємних галузей промисловості, стимулювання конкурентноспроможності місцевого бізнесу, покращення ефективності

державних органів та розвитку регіональної торгівлі з найближчими сусідами. Також зазначено, що Україні варто уважно поставитися до румунського досвіду еміграції, розробити надійну міграційну політику та переорієнтувати приватний сектор на залучення більшої кількості молоді й висококваліфікованих працівників.

5. У роботі оцінено конвергенцію між економічними показниками Румунії та інших членів Європейського Союзу та виявлено, що зближення відбувається нерівномірно, тому що результати σ -конвергенції свідчать про стабільне зближення Румунії з середнім рівнем ЄС за ВВП на душу населення та продуктивністю праці, однак конвергенція за рівнем цін і наявними доходами залишається стриманою. Також встановлено, що країни ЄС із нижчим рівнем економічного розвитку (зокрема Румунія) демонструють вищі темпи зростання порівняно з економічно розвиненішими державами, оскільки β -конвергенцію різного ступеня було встановлено щодо всіх досліджуваних економічних показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова О., Руднік Д. Теоретичні засади та моделі європейської інтеграції. *Grani*. 2024. Т. 27, № 5. С. 105–112. URL: <https://doi.org/10.15421/172498> (дата звернення: 27.05.2025).
2. Грищенко Є. С., Скоробогатова Н. Є. Теоретичні аспекти визначення сутності міжнародної економічної інтеграції. *Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*. 2016. Т. 24, № 1. С. 16–21. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2500> (дата звернення: 12.02.2025).
3. Костюченко Я. М. Етапи європейської економічної інтеграції. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 99 (2). С. 135–141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_99\(2\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_99(2)__21) (дата звернення: 20.02.2025).
4. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/dale84517cfd25b5ad61025384ff017.pdf> (дата звернення: 24.04.2025).
5. Музика Р. В. Позитивні та негативні наслідки вступу України до Європейського Союзу. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/download/4661/3717> (дата звернення: 25.05.2025).
6. Приходько І. В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*. 2015. Т. 19, № 1. С. 91–100. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19\(1\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19(1)__14) (дата звернення: 20.02.2025).
7. Філіпенко, А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підручник. К.: Либідь, 2008. 392 с.

8. Щелкунова М. С. Вплив економічної інтеграції на добробут країни. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2012. № 3 (10). С. 79–85. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/NUAU/Visnik10_E_2012.pdf (дата звернення: 23.02.2025).
9. Chronology of Romania-EU relations. URL: <https://ue.mae.ro/en/node/1455> (дата звернення: 22.03.2025).
10. Ciffolilli A., Pompili M. Research for REGI committee – absorption rates of cohesion policy funds. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747284/IPOL_STU\(2023\)747284_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747284/IPOL_STU(2023)747284_EN.pdf) (дата звернення: 20.04.2025).
11. Cohesion policy indicators. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Cohesion_policy_indicators#The_previous_funding_per iod:_2014.E2.80.9320](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Cohesion_policy_indicators#The_previous_funding_period:_2014.E2.80.9320) (дата звернення: 18.04.2025).
12. Cohesion policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en?etrans=el (дата звернення: 18.04.2025).
13. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - PROTOCOLS - Protocol (No 12) on the excessive deficit procedure. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12008E%2FPRO%2F12> (дата звернення: 15.03.2025).
14. Dăianu D. Note on the absorption of European funds. 2025. URL: <https://www.fiscalcouncil.ro/2025-02-21%20feb%20-%20EN%20FC%20-%20Absorption%20of%20European%20Funds.pdf> (дата звернення: 20.04.2025).
15. Dospinescu A., Russo G. Romania – systematic country diagnostic : background note – migration (English). Washington, D.C. : World Bank Group, 2018. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/210481530907970911> (дата звернення: 02.04.2025).

16. ECB data portal. URL: <https://data.ecb.europa.eu> (дата звернення: 26.05.2025).
17. EU Cohesion Policy: €31.5 billion for Romania's economic, social and territorial cohesion, competitiveness and green and digital transition in 2021-2027. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4662 (дата звернення: 21.04.2025).
18. EU Single market. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/deeper-single-market/> (дата звернення: 25.05.2025).
19. EU spending and revenue 2021-2027. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending-and-revenue_en (дата звернення: 19.04.2025).
20. European union, historical evolution. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e642> (дата звернення: 22.02.2025).
21. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення: 26.05.2025).
22. Fernando J. Compound annual growth rate (CAGR) formula and calculation. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/cagr.asp> (дата звернення: 16.05.2025).
23. Foreign direct investment in Romania in 2007. URL: <https://www.bnro.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=14364> (дата звернення: 05.04.2025).
24. Foreign direct investment in romania in 2023. URL: <https://www.bnro.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=14364> (дата звернення: 05.04.2025).
25. Glossary:Foreign direct investment (FDI) - statistics explained - eurostat. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Foreign_direct_investment_\(FDI\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Foreign_direct_investment_(FDI)) (дата звернення: 05.04.2025).

26. Grassi B. The EU miracle: when 75 million reached high income. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/eu-miracle-when-75-million-reached-high-income> (дата звернення: 25.05.2025).
27. International migrants: numbers and trends. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-2/international-migrants-numbers-and-trends?utm> (дата звернення: 02.04.2025).
28. Marica I. Romania's IT market volume exceeds EUR 9 bln and will further increase, study shows. *Romania Insider*. URL: <https://www.romania-insider.com/romania-it-software-market-study-anis-2022?utm> (дата звернення: 17.05.2025).
29. Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/> (дата звернення: 02.04.2025).
30. National institute of statistics of Romania. URL: <https://insse.ro/cms/en> (дата звернення: 15.04.2025).
31. People at risk of poverty or social exclusion in 2023. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240612-1> (дата звернення: 20.03.2025).
32. Popa L. Why the Romanian state is not attracting more EU funds, even though it needs the money. *PressOne*. URL: <https://pressone.ro/why-the-romanian-state-is-not-attracting-more-eu-funds-even-though-it-needs-the-money> (дата звернення: 20.04.2025).
33. Postindustrial society. *Encyclopedia Britannica* / *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/money/postindustrial-society> (дата звернення: 07.04.2025).
34. Romania - european banking federation. URL: <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2024/12/Romania.pdf> (дата звернення: 05.04.2025).
35. Romania passes EUR 100 bln mark in EU funds received since joining. *Romania Insider*. URL: <https://www.romania-insider.com/romania-passes-eur-100-billion-mark-eu-funds-2025> (дата звернення: 19.04.2025).

36. Romanian Government cuts VAT on food to 9%. *Romania Insider*. URL: <https://www.romania-insider.com/romanian-government-cuts-vat-on-food-to-9?utm> (дата звернення: 20.03.2025).
37. Romania's Chamber of Deputies approves VAT rate cut to 19%. *Romania Insider*. URL: <https://www.romania-insider.com/romania-chamber-of-deputies-approves-vat-19?utm> (дата звернення: 20.03.2025).
38. Statistics on labour productivity - ILOSTAT. *International Labour Organization*. URL: https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/#elementor-toc__heading-anchor-1 (дата звернення: 20.05.2025).
39. Strategia de administrare a datoriei publice guvernamentale. URL: <https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/buletin/executii/Strategiadeadministrareadatpubgouv2022-2024RO.pdf> (дата звернення: 16.03.2025).
40. Trade Map. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx> (дата звернення: 25.04.2025).
41. Wankiewicz P. The fading star pupil: ten years of Croatia's membership in the European Union. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-08-18/fading-star-pupil-ten-years-croatias-membership-european-union> (дата звернення: 25.05.2025).
42. World Bank open data. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 26.05.2025).
43. Wynne-Jones S. Top 10 supermarket retail chains in romania. *ESM Magazine*. URL: <https://www.esmmagazine.com/retail/top-10-supermarket-retail-chains-in-romania-238090> (дата звернення: 10.04.2025).
44. Кваліфікаційна робота бакалавра : методичні рекомендації до виконання для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. – 6-те вид., перероб. і доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – 40 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Топ-10 статей експорту Румунії

Товарна категорія	2001		Товарна категорія	2024	
	Експорт (млрд \$)	% від всього експорту		Експорт (млрд \$)	% від всього експорту
Всього	11,38	100	Всього	100,3	100
62. Одяг та аксесуари (текстиль, крім трикотажу)	2,07	18,15	85. Електричне та електронне обладнання	17,9	17,85
85. Електричне обладнання та техніка	0,996	8,74	87. Автомобілі та запчастини (крім залізничного транспорту)	17,31	17,26
64. Взуття та його частини	0,98	8,57	84. Машини, ядерні реактори, котли	10,23	10,2
72. Чавун і сталь	0,73	6,40	27. Мінеральне паливо, олії, продукти перегонки	5,23	5,22
27. Мінеральне паливо, олії, продукти перегонки	0,71	6,21	40. Гума та вироби з неї	3,64	3,63
84. Машини, ядерні реактори, котли	0,68	6,01	10. Зернові культури	3,2	3,19
61. Одяг та аксесуари (трикотаж)	0,67	5,88	90. Оптичні, фото-, технічні, медичні інструменти	3,16	3,15
94. Меблі, постільні речі, матраци	0,53	4,68	73. Вироби з чавуну, заліза або сталі	3,09	3,08
44. Деревина та вироби з неї, деревне вугілля	0,53	4,61	94. Меблі, освітлювальні прилади, збірні будівлі	2,98	2,97
73. Вироби з чавуну, заліза або сталі	0,36	3,14	39. Пластмаси та вироби з них	2,59	2,58

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

Таблиця А2

Топ-10 статей імпорту Румунії

2001			2024		
Товарна категорія	Імпорт (млрд \$)	% від всього імпорту	Товарна категорія	Імпорт (млрд \$)	% від всього імпорту
27. Мінеральне паливо, олії, продукти перегонки	1,97	12,67	85. Електричне обладнання та техніка	19,64	14,4
84. Машини, ядерні реактори, котли	1,87	12,05	84. Машини, ядерні реактори, котли	15,37	11,3
85. Електричне обладнання та техніка	1,65	10,63	87. Автомобілі та запчастини (крім залізничного транспорту)	13,93	10,2
87. Автомобілі та запчастини (крім залізничного транспорту)	0,74	4,73	27. Мінеральне паливо, олії, продукти перегонки	11,21	8,22
39. Пластмаси та вироби з них	0,59	3,81	30. Фармацевтична продукція	6,58	4,82
52. Бавовна	0,49	3,17	39. Пластмаси та вироби з них	6,42	4,71
41. Сирі шкури та шкіра (крім хутра)	0,48	3,10	73. Вироби з чавуну, заліза або сталі	4,38	3,21
55. Штучні штапельні волокна	0,47	3,05	72. Чавун і сталь	4,35	3,19
72. Чавун і сталь	0,42	2,70	90. Оптичні, фотографічні, вимірювальні, медичні прилади	3,22	2,36
90. Оптичні, фотографічні, вимірювальні, медичні прилади	0,399	2,57	40. Гума та вироби з неї	2,5	1,83

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

Додаток Б

Таблиця Б1

Індекс виявлених порівняльних переваг RCA різних промисловостей Румунії
на ринку ЄС

Двозначний код Гармонізованої системи та товарна група	Індекс виявлених порівняльних переваг RCA на ринку ЄС (27)			
	2001	2007	2016	2024
Категорії високотехнологічних товарів/товарів з високою доданою вартістю				
Розділ VI Продукція хімічної та споріднених галузей	0,233	0,343	0,204	0,236
28. Неорганічні хімічні речовини	0,805	1,060	0,355	0,345
29. Органічні хімічні речовини	0,305	0,320	0,090	0,135
30. Фармацевтична продукція	0,020	0,067	0,227	0,244
38. Різноманітна хімічна продукція	0,085	0,080	0,204	0,167
39. Пластмаси та вироби з них	0,258	0,496	0,470	0,612
40. Гума та вироби з неї	0,606	1,875	2,532	2,971
84. Машини, ядерні реактори, котли	0,383	0,712	0,847	0,826
85. Електричне та електронне обладнання	0,989	1,315	2,231	2,021
86. Залізнична та трамвайна техніка і обладнання	3,992	4,086	1,260	2,005
87. Автомобілі та запчастини (крім залізничного транспорту)	0,177	0,666	1,237	1,612
89. Судна, човни та плавучі конструкції	3,995	8,000	2,049	1,537
90. Оптичні, фото-, технічні, медичні інструменти	0,247	0,333	0,735	1,141
94. Меблі та предмети інтер'єру	2,791	2,325	2,448	2,065
Категорії низькотехнологічних товарів/товарів з топ експорту за 2001 рік				
10. Зернові культури	0,413	1,338	3,451	3,059
12. Олійні культури та інші зернові й насіння	1,968	3,283	6,454	5,769
24. Тютюнові вироби та замітники	0,250	1,282	4,371	4,183
42. Шкіряні вироби та аксесуари	3,922	1,844	1,504	1,097
44. Деревина та вироби з неї, деревне вугілля	2,690	2,693	1,704	1,391
Розділ XI Текстиль та текстильні вироби	5,543	3,314	1,936	1,197
64. Взуття та його частини	11,851	5,862	2,913	1,337
Розділ XV Базові метали та вироби з них (металургія)	1,162	1,423	0,861	0,932

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

Додаток В

Таблиця В1

Розрахунок σ -конвергенції для показника «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року»

Рік	Румунія	ЄС (27)	Сігма-конвергенція (стандартне відхилення між Румунією та ЄС-27)
2000	14853	40167	12657
2001	15848	41016	12584
2002	17061	41433	12186
2003	17587	41746	12079,5
2004	19532	42749	11608,5
2005	20570	43505	11467,5
2006	22353	44981	11314
2007	24327	46316	10994,5
2008	27038	46572	9767
2009	25760	44487	9363,5
2010	24902	45318	10208
2011	26149	46286	10068,5
2012	26766	45870	9552
2013	26941	45730	9394,5
2014	28155	46395	9120
2015	29180	47419	9119,5
2016	30188	48267	9039,5
2017	32851	49619	8384
2018	35067	50653	7793
2019	36635	51634	7499,5
2020	35484	48701	6608,5
2021	37733	51932	7099,5
2022	39380	53664	7142

Джерело: складено автором за матеріалами [42]

Таблиця В2

Розрахунок β -конвергенції для показника «ВВП на душу населення за ПКС у постійних міжнародних доларах 2021 року»

Члени ЄС	2000	2023	ln (2000)	ln (2000/2023)
Литва	15771	46160	9,665928089	1,073940812
Румунія	14853	40304	9,605957144	0,998248855
Болгарія	12560	33142	9,43827244	0,970284199
Латвія	14554	38368	9,585621149	0,969357909
Польща	18566	43625	9,82908723	0,85429843
Ірландія	53745	115505	10,89200592	0,76506318
Словаччина	18336	39207	9,81662162	0,759988962
Хорватія	21304	41138	9,966650127	0,65803742
Мальта	31026	59602	10,34258084	0,652863568
Угорщина	22142	40204	10,00523154	0,596490236
Естонія	12684	20610	9,448096636	0,485435038
Чехія	29427	47495	10,2896679	0,478711822
Словенія	30063	47868	10,31105046	0,465152043
Кіпр	36125	52195	10,49474043	0,368001558
Швеція	47875	62722	10,77634873	0,270118816
Німеччина	49979	63155	10,8193582	0,233989105
Нідерланди	56017	70674	10,9334105	0,232422538
Бельгія	50478	62933	10,82929288	0,220533071
Данія	57432	71455	10,95835692	0,218466242
Фінляндія	46942	56506	10,75666808	0,18543403
Австрія	53600	64394	10,88930435	0,183471393
Іспанія	39946	47341	10,59528382	0,169848186
Португалія	35070	41536	10,46510134	0,169214457
Франція	45922	54018	10,73469958	0,162373019
Греція	31387	36855	10,35414907	0,1605975
Люксембург	113539	130491	11,63990167	0,139157869
Італія	50353	52636	10,82681348	0,044342096

Джерело: складено автором за матеріалами [42]

Таблиця В3

Розрахунок σ -конвергенції для показника «Випуск продукції на одну відпрацьовану годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС»

Рік	Румунія	Середнє значення по ЄС (без Румунії та Люксембурга)	Сігма-конвергенція
2005	25,61	50,5944	12,4922
2006	28,08	51,9868	11,9534
2007	30	53,3668	11,6834
2008	32,88	53,5268	10,3234
2009	34,37	53,2248	9,4274
2010	31,36	54,6456	11,6428
2011	33,36	55,5036	11,0718
2012	34,05	55,9936	10,9718
2013	34,41	56,3936	10,9918
2014	35,65	57,0044	10,6772
2015	36,79	58,666	10,938
2016	37,54	58,6952	10,5776
2017	39,76	60,1068	10,1734
2018	42,22	60,8248	9,3024
2019	43,63	61,7616	9,0658
2020	44,52	63,4916	9,4858
2021	44,59	65,5168	10,4634
2022	46,74	65,8276	9,5438
2023	49	65,5296	8,2648
2024	50,23	66,5572	8,1636

Джерело: складено автором за матеріалами [38]

Таблиця В4

Розрахунок β -конвергенції для показника «Випуск продукції на одну відпрацьовану годину у постійних міжнародних доларах 2021 року за ПКС»

	2005	2024	ln (2005)	ln (2005/2023)
Болгарія	22,1	35,08	3,095578	0,462054
Румунія	25,61	50,23	3,242983	0,67363
Латвія	25,76	44,24	3,248823	0,540806
Словаччина	28,41	46,24	3,346741	0,487104
Польща	28,81	46,47	3,360723	0,478084
Литва	30,89	52,83	3,430433	0,536647
Кіпр	33,41	37,47	3,508855	0,114685
Естонія	33,44	51,08	3,509753	0,42364
Угорщина	34,36	45,18	3,536893	0,273761
Хорватія	36,8	56,05	3,605498	0,420746
Чехія	38,39	55	3,647797	0,359536
Португалія	39,88	53,09	3,685875	0,286114
Словенія	40,74	58,5	3,70721	0,361816
Мальта	43,67	65,47	3,776661	0,404931
Греція	45,87	48,31	3,825811	0,051827
Іспанія	53,68	66,58	3,98304	0,215364
Німеччина	66,34	78,97	4,194793	0,174275
Ірландія	68,81	138,24	4,231349	0,697642
Фінляндія	68,84	80,8	4,231785	0,160192
Швеція	71,4	84,7	4,268298	0,170818
Австрія	71,42	88,68	4,268578	0,216456
Франція	72,33	81,41	4,281239	0,118259
Італія	73,08	73,37	4,291555	0,00396
Данія	76,85	95,83	4,341855	0,22072
Нідерланди	78,08	89,48	4,357734	0,136281
Бельгія	81,5	90,86	4,400603	0,108717
Люксембург	169,79	162,76	5,134562	-0,04229

Джерело: складено автором за матеріалами [38]

Таблиця В5

Розрахунок σ -конвергенції для показника «Індекси рівня цін»

	Румунія	Німеччина	Франція	Австрія	Нідерланди	Данія	Сігма-конверг.
2000	37,4	111,9	109,8	110,7	104,5	145,7	32,44
2001	37,1	111,5	107,7	112,9	106,6	149	33,31
2002	37,1	111,2	107,5	111,6	106,9	148,7	33,18
2003	37,3	108,6	111,1	109,2	110,9	150,3	33,51
2004	37,7	107,1	112,6	108,8	109,3	148,9	33,03
2005	47,7	106,4	110,4	107,6	107,8	149	29,62
2006	50,9	106,1	111,1	107,4	107,3	146,3	27,93
2007	57,0	105,1	111,1	109,2	106,6	142,1	24,96
2008	55,1	104,7	112	109,8	106,9	141,9	25,58
2009	49,7	105,9	112,6	111,3	109,9	143,5	27,87
2010	47,9	105,1	112,1	111,4	114,5	142,8	28,49
2011	48,6	104,2	111,8	112,2	114,9	142,6	28,25
2012	47,1	104,5	112,3	112,5	114,9	144,6	29,22
2013	49,2	105,5	110,1	112,3	115,1	143,3	28,16
2014	49,6	105,7	110,4	113,7	116,5	144,3	28,38
2015	50,2	106,8	110,5	114	116,5	143,5	28,02
2016	48,8	106,5	110,2	115,2	118,7	146	29,21
2017	49,6	106,4	110,6	116,4	117,7	143,4	28,39
2018	50,4	106,2	110,9	117,2	117,7	142,3	27,94
2019	50,4	107,6	109,6	118,2	120,9	143,5	28,43
2020	49,4	108	108,9	118,9	120,9	143,1	28,73
2021	49,7	108,2	110,4	115,4	120,6	141,6	28,13
2022	53,2	108,9	109,5	115,1	119,4	146,7	27,93
2023	54,7	109	109,1	117,9	121,1	144,3	27,14

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Розрахунок β -конвергенції для показника «Індекси рівня цін»

	2000	2023	ln (2000)	ln (2000/2023)
Болгарія	33,7	55,8	3,517498	0,504276032
Румунія	37,4	54,7	3,621671	0,380193005
Словаччина	40,4	80,4	3,69883	0,688184391
Чехія	46	84,2	3,828641	0,604553525
Угорщина	47,5	68,3	3,86073	0,363180056
Литва	48,7	77,9	3,885679	0,469746923
Естонія	53,2	97,1	3,974058	0,601682979
Латвія	54	77,2	3,988984	0,35741541
Польща	54,1	65,3	3,990834	0,18815785
Хорватія	61,8	71,2	4,123903	0,141589454
Словенія	74,1	89,9	4,305416	0,193282409
Мальта	77,3	92,3	4,347694	0,177350186
Португалія	82,7	84,6	4,41522	0,022714665
Греція	85,5	82,9	4,448516	-0,030881314
Іспанія	90,1	91,1	4,50092	0,01103764
Кіпр	90,6	95,1	4,506454	0,048474757
Італія	102,8	98,4	4,632785	-0,043744549
Нідерланди	104,5	121,1	4,649187	0,147429579
Франція	109,8	109,1	4,698661	-0,006395636
Бельгія	110,1	119,7	4,701389	0,083599569
Австрія	110,7	117,9	4,706824	0,063012968
Німеччина	111,9	109	4,717606	-0,026257733
Ірландія	116,3	141,1	4,756173	0,193295799
Люксембург	120,8	150,8	4,794136	0,22181817
Фінляндія	126	128,1	4,836282	0,016529302
Швеція	135,7	122,2	4,910447	-0,10478752
Данія	145,7	144,3	4,98155	-0,009655247

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Таблиця В7

Розрахунок σ -конвергенції для показника «Скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС)»

	Румунія	ЄС (27)	Німеччина	Франція	Австрія	Нідерланди	Данія	Сігма-конв.
2012	9512	19589	25350	22772	24779	22886	20890	5352,27
2013	9254	19712	25558	23143	24677	22813	21135	5478,83
2014	9414	19994	26194	23330	24829	23026	21183	5549,63
2015	10004	20419	26548	23498	25106	23338	21982	5444,92
2016	11274	20940	27339	23879	25533	23492	22355	5185,44
2017	12580	21612	28208	24327	25788	24222	23282	4946,02
2018	13228	22284	29301	24739	26442	25390	24056	5040,88
2019	15706	23055	29739	25692	26740	25915	24277	4341,30
2020	16090	23349	30099	26155	26779	26699	24601	4337,87
2021	17112	24676	31316	27140	28939	28366	25889	4500,60
2022	18238	26309	33350	28594	31052	30351	26442	4856,97
2023	19528	28046	35049	30641	32502	32135	27744	5008,54

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Таблиця В8

Розрахунок β -конвергенції для показника «Скоригований наявний дохід домогосподарств у перерахунку на душу населення (за ПКС)»

	2012	2023	In (2012)	In (2023/2012)
Румунія	9512	19528	9,160309	0,719295
Латвія	10267	17709	9,23669	0,545138
Хорватія	11706	20446	9,367857	0,557686
Естонія	12284	19937	9,416053	0,48428
Угорщина	12434	21219	9,42819	0,534462
Литва	12957	23438	9,469391	0,592722
Греція	13856	19520	9,536474	0,342721
Польща	13908	21065	9,540219	0,415149
Словаччина	13926	20229	9,541513	0,37336
Чехія	15086	24285	9,621522	0,476092
Словенія	15539	23953	9,651108	0,432741
Португалія	15603	23072	9,655218	0,391157
Мальта	15632	25373	9,657075	0,484366
Іспанія	16892	24614	9,734595	0,376475
Кіпр	17939	27778	9,794732	0,437267
Ірландія	19520	26460	9,879195	0,304195
Італія	20572	27623	9,931686	0,294718
Данія	20890	27744	9,947026	0,283749
Фінляндія	22044	29094	10,0008	0,277492
Франція	22772	30641	10,03329	0,296807
Нідерланди	22886	32135	10,03828	0,33942
Бельгія	22922	32047	10,03985	0,335106
Швеція	23157	28417	10,05005	0,20469
Австрія	24779	32502	10,11775	0,271305
Німеччина	25350	35049	10,14053	0,323968
Люксембург	30380	37883	10,32154	0,220718

Джерело: складено автором за матеріалами [21]